

39
(452)ANUL IX
VINERI
27 IX 1974

CRONICA

săptămînal politic - social - cultural • 10 pagini - 1 leu

Editor: Comitetul de cultura și educație socialistă al județului Iași

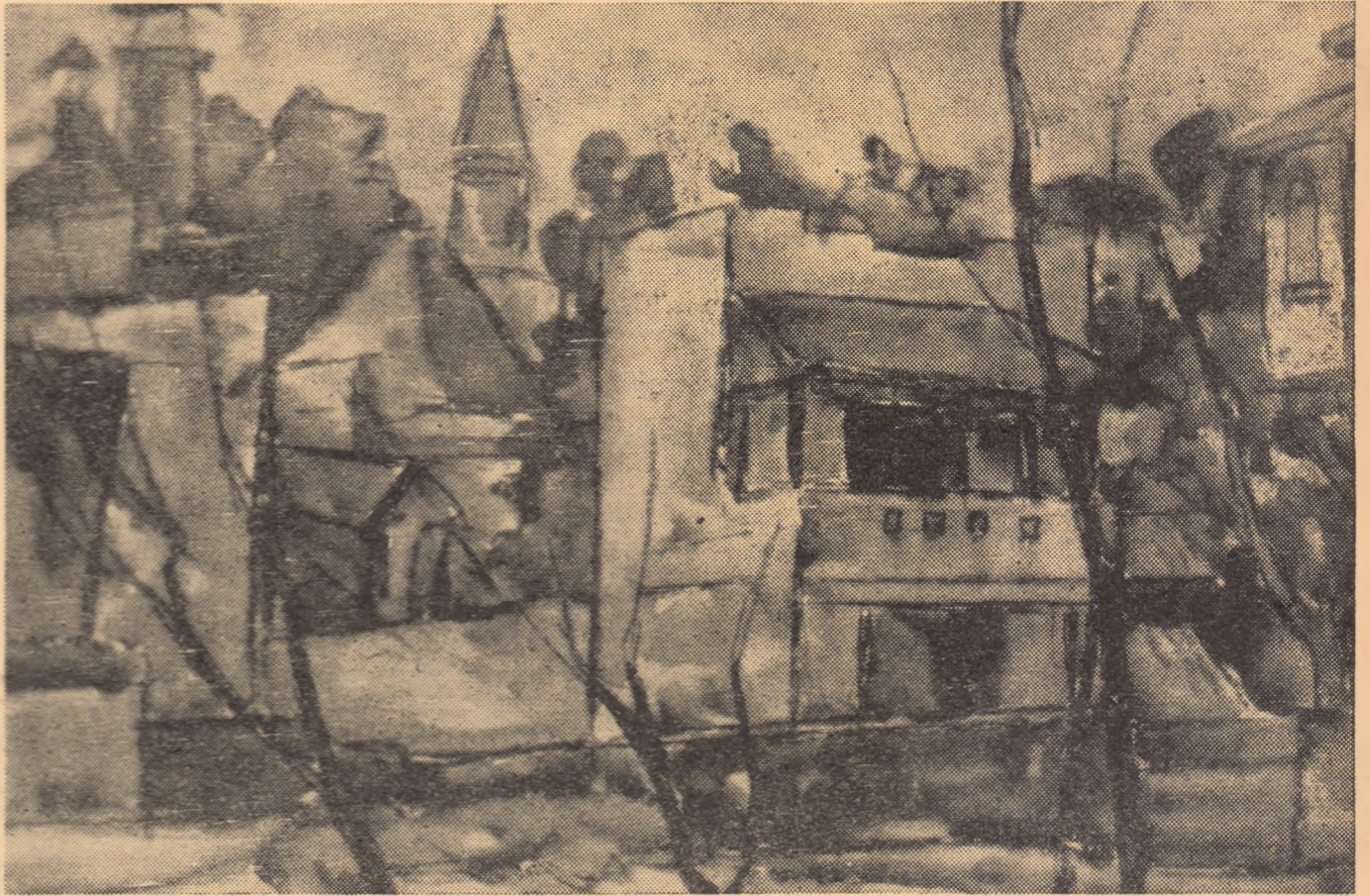
Drumurile
țării

Drumurile țării — aceste artere ale vieții trepidante de astăzi, înregistrând și, în parte, condiționând atât avântul economiei, al construcției industriale, cit și momentele hotărâtoare ale procesului profund de transformare a conștiințelor, de formare a celui mai înalt spirit civic — devin metafore elocvente ale noului. Modernizate ele însă, lărgite, înfrumusețate, înmulțite, așternînd nesfîrșite covoare de asfalt de-a lungul și de-a latul trupului muntos, ca și peste cîmpurile și dealurile străvechiului pămînt românesc, drumurile țării sînt martorele marelui efort constructor pe care partidul nostru, — depozitar și împlinitor al celor mai generoase idealuri ale poporului — îl determină și îl conduce. Fără mișcarea intensă, organizată, continuă, fără fluxul perpetuu al oamenilor și al materialelor, al instalațiilor, al materiilor prime, al mașinilor nu ar fi posibilă impresionanta hartă industrială a țării de azi, nici cea economică, nici cea turistică, demografică etc.

Drumurile țării exprimă, astfel, conjugarea tuturor energiilor îndreptate conștient spre făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism. Drumurile țării se împreună, toate, în unul singur, drumul amplu și plin de lumină al socialismului și comunismului. Și, poate, dintre toate drumurile țării, nici unul nu exprimă mai pregnant, nici unul nu simbolizează mai impresionant măreția acestui proces de dezvoltare a socialismului în România decît monumentală magistrală de peste înălțimile amefitoare ale Făgărașului, inaugurată oficial zilele trecute în prezența primului ostaș al partidului, primul cetățean al țării — tovarășul Nicolae Ceaușescu — care a spus: „Acest drum face parte din obiectivele prin care am început făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate; realizarea lui demonstrează că am început cu dreptul această măreață operă istorică”. Impresionantă și semnificativă înfăptuire, exprimînd din plin capacitatea creatoare a întregului popor, această cale nouă care, traversînd piscuri de peste două mii de metri, leagă și mai strîns, și mai direct, provinciile țării, în însăși inima sa! Drumul acesta nou a fost străbătut acum, la inaugurare, de către secretarul general al partidului, simbolizînd contactul strîns al comuniștilor cu realitățile, cu pămîntul și cu oamenii care alcătuiesc țara întreagă.

De altfel, nu este unicul drum străbătut de președintele țării, care a făcut din inițierile directe și repetate cu masele un firesc principiu de guvernare. În istoria României, dar și a altor popoare, nu mai există asemenea pildă a prezenței prelungite a unui mare conducător politic și șef de stat alături de cetățenii de pretutindeni. Din Dobrogea pînă în Maramureș, din cetatea banilor Craioveji pînă la așezările succedute sau ieșene, secretarul general al partidului străbate drumurile țării „în cruciș și-n curmeziș” — cum spunea altădată Eminescu, poetul care și-a tras seva adevărilor și frumusețelor din cunoașterea adevărată a oamenilor tuturor ținuturilor românești. Parcurgînd, de curînd, localitățile din județele Covasna, Hunedoara, Alba și Sibiu, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dovedit din nou că se află alături de inimile și de voințele tuturor făuritorilor țării noi, îndrumînd, sîtuind, confruntînd realitățile cu realizările, însușindu-le, explicînd cu dragoste și răbdare necesitatea unei munci pline de abnegație care reprezintă pentru întregul popor o sarcină vitală. În adevăr, încoronîndu-și aceste vizite de lucru prin inaugurarea noii căi de legătură a Transilvaniei cu cîmpia dunăreană, secretarul general al partidului arăta: „Parcurgînd acest drum privind piscurile înalte ale munților, ne dăm și mai bine seama ce a îmbărbătat întotdeauna și a păstrat treaz sentimentul național al poporului nostru, ce l-a îndemnat ca în cele mai grele timpuri să-și apere glia prin lupte grele. Aici s-au născut moșii și strămoșii noștri, aici este locul poporului român!”. Este o constatare făcută cu justificată mîndrie și cu luciditate, cu atât mai mult cu cît atingerea țelurilor înalte prevăzute de partid presupune, ca și pînă acum, aceeași muncă încordată, aceeași severă disciplinare a spiritelor care gîndesc și acționează în numele continuității și al înălțării valorilor românești pe cea mai înaltă treaptă. „Va trebui să învingem multe greutăți — și nu numai greutăți ca acelea pe care le-ați învins aici, ci și de altă natură — pentru ca să ajungem pe vîrfurile cele mai înalte ale societății comuniste. Dar avem ferma convingere că poporul nostru va ști să meargă tot mai hotărît înainte. Va reuși să urce sus, pe cele mai înalte piscuri ale civilizației, ale comunismului care va asigura o viață cu totul nouă, liberă și îmbelșugată poporului nostru ca și întregii omeniri”.

Cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu exprimă mai mult decît o nobilă aspirație: reprezintă, prin complexa dezvoltare a societății pe care o preconizează, o legitime existență și a progresului țării și a poporului român.

St. HOTNOG

„Peisaj“

Literatura și viața

SENSUL ANGAJĂRII

N. BARBU

Adresîndu-se, la Conferința națională a scriitorilor din 1972, făuritorilor noii noastre literaturi, tovarășul Nicolae Ceaușescu amintea o frumoasă și adîncă mărturie a luceafărului poeziei române, care se încheie cu cuvintele: „fără îndoială, există talente individuale, dar ele trebuie să intre cu rădăcinile în pămîntul, în modul de a fi al poporului lor, pentru a produce ceva permanent”. Citînd acest gînd al lui Eminescu, secretarul general al partidului adăuga: „Dacă ar trăi acum Eminescu, cred că această frază ar putea figura în programul partidului nostru”.

Dar Eminescu trăiește totuși în sufletele noastre, iar ideile sale, reflectînd ceea ce e viu și permanent în spiritualitatea românească, continuă să ne inspire. Aceste permanențe exprimă acum, în modul cel mai autentic, ethosul unui întreg popor ce-și are istoria încrustată în suflet, istoria milenară a celor ce au muncit și muncesc pe glia străbună. De aceea, Programul partidului, al cărui proiect se află acum în dezbaterile întregii nații, a tuturor cetățenilor României socialiste, se referă în prima sa parte la dezvoltarea istorică a popo-

rului român, iar în capitolul consacrat literaturii și artei regăsim dezvoltată tocmai acea vizionară idee eminesciană: „Literatura și arta un sînt creația unor aleești aflați deasupra vieții trăind și gîndind în afara relațiilor sociale (...) Literatura și arta sînt rodul forței creatoare a societății; expresia geniului și a sensibilității poporului însuși pe care adevăratele talente le întruchipează în lucrările lor”.

Evoluția întregii noastre literaturi, cotele ei cele mai înalte, verifică adevărul acestei aserțiuni, explicitînd totodată sensul profund al angajării scriitorului: acela al integrării în *spiritul comun* pe care, printr-o contribuție specifică, îl înalță la scara universalității și a duratei. De la anonimia autori ai *Miorișei*, la Sădoveanu și Blaga, de la Dosoftei, la Eminescu și Argeșzi, de la Cantemir, la Antim Ivireanu, la Hașdeu, la Iorga sau Călinescu — prin toate aceste mari prezențe ale geografiei noastre morale se proclamă unitatea în spirit a frumosului și a binelui, concretizată în valori de necontestată originalitate ce definesc spațiul românesc. Unitatea aceasta „în cuget și simțiri”, reliefată de atîtea opere memorabile ce-și merită renumele universal se manifestă și azi, sub ochii noștri, prin împlinirile unei creații care reflectă, de astădată, un ideal conștient: *umanismul socialist*. Este un ideal cu atât mai adînc trăit, cu cît și în literatură, el se situează în bună continuitate românească prin contopirea valorilor estetice cu cele etice. Scriitorii și gînditorii care, devotați unei lungi tradiții a culturii pusă în slujba idealurilor poporului român, au asigurat continuitatea generoasei omenii moștenite, au determinat, în bună măsură, prin gestul lor,

(continuare în pag. 3)

Închinare patriei

Limpede curge din ramuri lumina de miere
a zorilor. Iată s-apropie clipa solemnă
a nașterii crudelor raze de soare menite
să-noronzeze cu aur fruntea țării.
Mă-ndoie ca un prea tînăr plop peste ochii piriului
sub ruginiul sărut al vîntului toamnei
și-mi sînt rădăcina genunchiilor
bubuind în carnea pămîntului.
Este clipa în care mă-nchin
hotarelor pure ale Țării, mă-nchin
pentru sănătatea copiilor noștri și a acelor
ce-or veni după noi cînd fi-vom
doar amintiri, mă-nchin hotarelor Țării
pentru culoarea piinii și a luminii ei
înflorind pe meridianele păcii. Blestemată să-mi fie
mina asprită de ritmuri dacă va scrie
poeme pentru zei născociți, blestemat
să-mi fie și cugetul clar dacă-nchina-se-va
altor hotare...

Închinare luminii

Coloanele tale pe care își sprîjină cerul bărbia
Albele tale coloane sorbi-vor dulcea lumină a zilei
Blindă lumină, prea dulce, prea sfîntă lumină
Aerul țării te face mai pură acum
Tu-ți crești poezii în ritmul inimii tale
Și-i faci să viseze încununîndu-le fruntea
Cu ramuri de raze... Blindă lumină
Mamă a vieții, mamă a nefînței,
Dulce lumină precum palma părinților
Mîngîindu-ne pletele, precum carnea domneștilor
mere.
Prea sfîntă lumină care-nâlbești
Vremea din părul bunilor noștri
Culcă-mă iarăși în brațele tale s-adorm
În clinchetul versurilor care ție le-nchin.

Ion Iancu LEFTER

corneliu
ștefanache

speranța
care ne rămîne

CORNELIU ȘTEFANACHE:

Speranța

care ne rămîne

Romanul *Speranța care ne rămîne*, Editura „Eminescu”, 1974, ocupă un loc aparte printre celelalte scrieri ale lui Corneliu Ștefanache. De la proza de analiză, în care tehnica introspectivă pulveriza cadrul exterior, cum se întâmplă mai ales în volumul de nuvele *Cercul de ochi* și în romanele *Zei oboșiți* și *Dincolo*, autorul își îndreaptă privirile tot mai decis către lumea din afară. Această evoluție începe cu romanul *Paralele* și continuă, în trepte tot mai distincte, cu *Ziua uitării* și cu unele părți din *Așteptarea aproapelui*, cum sînt capitolele în care apare bătrînul Ion Pătrașcu, pentru a culmina în noul său roman. Autorul rămîne, însă, și în această carte, oricît de mare este efortul de obiectivare pe care îl face, la fel de legat sentimental de eroii săi și de împrejurările lor de viață, către care proiectează, bănuim, o experiență proprie și chiar elemente autobiografice. Dacă și în cărțile anterioare ale lui Corneliu Ștefanache se putea vedea intenția de a dezvălui, adeseori în culori necruțătoare, cit mai multe aspecte ale organismului social în care evoluează personajele, folosindu-se de amănunte revelatoare pentru condițiile de viață contemporane, extrem de dificile după dezastrul celui de al doilea război mondial, în *Speranța care ne rămîne* autorul își propune, deliberat, să scrie ceea ce se numește un „roman-frescă”. Dintr-o construcție epică mai întinsă, Corneliu Ștefanache ne oferă abia primul volum.

Biografiile paralele din *Speranța care ne rămîne*, reconstituite din amintirile parsonajului, după un procedeu folosit și în celelalte scrieri ale autorului, sînt simple pretexte pentru a alcătui dosarul unei epoci întregi. Pentru a spori impresia de mărturie obiectivă, detașată, scriitorul completează rememorările directe ale personajelor cu fragmente de corespondență sau cu însemnări de jurnal. Ca și în romanul *Paralele*, autorul își concentrează atenția tot asupra unui personaj feminin, Teodora, învățătoare într-un orașel de provincie, care își pierde tatăl și soțul în primul război mondial, iar copiii, Luca și Adam, pe fronturile celui de al doilea. În această învățătoare de origine rurală, autorul transferă destînlul tragic al Hecubei antice. Traversînd o epocă apăsătoare de două mari războaie, Teodora este obligată mereu să îndeplinească același ritual funebru: adunarea de pe cîmpul de luptă și înmormîntarea osemintelor ființelor celor mai apropiate, cu care se contopește: soțul și copiii, investindu-și, pînă la urmă, setea de afecțiune în Luca, fiul băiatului mai mare. Gestul nesăbuit al Teodoriei, care se pregătește să înfrunte greutăți la prima vedere de neînvins, cînd pornește să răscolească întinse și îndepărtate locuri de bătaie pentru a găsi rămășițele ființelor iubite, are o valoare simbolică. Războiul poate distruge orice — și în roman sînt atîtea scene care vorbesc de forța lui devastatoare, urmărîtă în consecințele ei cele mai îndepărtate și neașteptate — în afară de iubirea care supraviețuiește sacrificiului. Prin această iubire, familia rămîne mereu întregită.

Romanul, dacă trecem peste episoadele care se organizează în jurul preparativelor pentru plecarea Teodoriei (reacția rudelor și a concetățenilor, vînzarea pămîntului etc.), căutarea, aducerea și înmormîntarea celor trei băieți din familia Medaru, este lipsit de o tramă precisă. Ca pe o scenă turnantă, personajele se perindă cu rapiditate, apar și dispar după ce, în scurta lor trecere prin spațiul îngust în care le-a proiectat autorul, întregesc tabloul umanității cuprinse în convulsii războiului. Fapt semnificativ pentru această compoziție particulară a romanului, toate personajele se întîlnesc, sau țin, într-un fel sau altul, legătura cu acest centru, la cafeneaua lui Agop, situată în mijlocul orașelului. Aici își au sediul cei doi bătrîni dezmoșteniți, profesorul Mavru și avocatul Scrima, mult timp comentatorii evenimentelor prin care trec locuitorii țîrgului, țara și lumea întreagă. Aici vin și de aici pleacă: Ioachim,

fratele nebun al lui Agop, căpitanul Loga, Hențiu și ceilalți. Destinele eroilor se încrucîșează într-un spațiu îngust, între zidurile localului lui Agop, de unde priviri iscoditoare dezvăluie viața întregului țîrg. Acest spațiu închis, limitat la dimensiunile miciei scene care este cafeneaua lui Agop, scenă pe care se „joacă” toate dramele țîrgului, rememorate de cei în trecere pe aici, ascunde un înțeles secret. Acest spațiu închis, fără ieșire decît pentru traversarea țîrgului și întoarcerea în același punct, se transformă într-o metaforă care vorbește despre existența larvară a celor mai multe personaje. Pentru Loga, Mavru, Agop, Scrima nu există nici o izbăvire, cu toate bunele intenții de care sînt animați unii dintre ei. Loga își consacră întreaga viață unei femei, Teodoriei, cu care nu va putea întemeia niciodată un cămin, înfățișînd, în chipul cel mai limpede, o existență sfărîmată. Mavru își ratează viața altfel, dar tot din cauza unei femei, care-l părăsește pentru un alt bărbat, și gestul lui de reabilitare finală, de răscumpărare a unei existențe inutile, se soldează tot cu un eșec. Se opune singur, cu arma în mînă, unei coloane germane în drum spre oraș și cauzează, printr-un act nehibzuit, nebunesc, moartea mai multor nevinovați din rîndul locuitorilor micului țîrg. Agop strînge cu îndîrjire avere și sfîrșește ucis fără să se poată bucura, nici el nici urmașii lui, de bunurile adunate. Scrima, cel mai asiduu client al localului, nu are calitățile unui conducător, energia, spiritul de organizare și tactul necesar, și, venit la cirna orașului, nu-și poate exercita funcția decît o zi. Sfîrșitul lui Agop și Scrima, împușcați de necunoscuți între zidurile cafenelei pustii, marchează apusul unei umanități care-și anunța, prin cele mai multe acte ale personajelor amintite, dezagregarea.

Ocupîndu-se de consecințele războiului dincolo de cîmpul de bătaie, Corneliu Ștefanache își fixează cîteva direcții principale de sondare în conștiința erollar. Romancierul, fără să simplifice, nu se ferește, în căutarea unor chei simbolice, de opozițiile violente. În focarul atenției sale, dragostea va intra, de aceea, ca principalul element de negare a urii și morții dezlănțuite de război. În alterarea acestui sentiment citește semnele disoluției morale și a unei fatalități pedepsitoare. Personajele cărții sînt, într-un fel sau altul, eroii unor povestiri de dragoste incluse într-un adevărat mozaic epic, din care nu lipsesc elementele senzationale. Pot fi desprinse, pentru că se insistă mai mult, cîteva cupluri. Luca, fiul mai mare al Teodoriei, medic, este căsătorit cu Luiza, care-l trădează îndată după dispariția lui pe front. Femeie frumoasă, stăpînită de un sensualism devorator, Luiza va cădea victima unei vieți ușoare și sfîrșește asasinată în împrejurări misterioase. (Tot o moarte violentă pune capăt și zilelor unei alte rătăcite a dragostei, filca pretorului Hențiu, ucisă de un Hans Weber oarecare. Acesta este epilogul simbolic la iubirea înșelată a lui Mavru, părăsit de soția sa, în condiții umilitoare, pentru Hențiu.) Adevăratul cuplu, cel care poate aspira la fericirea paradisiacă, îl formează Adam, al doilea fiu al Teodoriei, și Cezara, filca lui Agop. Pe această dragoste pură, curmată de moartea lui Adam pe front, și pe fidelitatea Teodoriei față de memoria soțului ei, se încheagă speranța care mai rămîne în mîntuirea umanității prin iubire. În felul acesta, adevărata biruitoare, printre atîția puternici, este femeia cea mai lovită, Teodora, care se salvează, urmată de Cezara, prin devotament.

Corneliu Ștefanache nu scrie, în *Speranța care ne rămîne*, un roman cu teză morală explicită, dar pledează, ca și în cărțile sale anterioare, pentru apărarea fericirii umane de amenințarea unor constrîngeri care conduc la falsificarea ei. Această constrîngere, cea mai aberantă dintre toate, se numește, în *Speranța care ne rămîne*, războiul. Cartea are, din această cauză, și o evidentă semnificație polemică.

ION CHIRIAC

cintec de septembrie

Să vedem în viitor, să pășim în viitor
Vis și viață sub pleoape; deci văzînd de două ori!
Cu privirea-n noi și-afară stăpîniți de-același dor
Să vedem lumea-n lumina gîndului clar văzător!

N-am să uit această toamnă ce-a-nceput cu rod de gînd,
Clipa simplă cînd spre vreme simplu semănăm cuvînt,
Cînd pe cerul plin de visuri trec cocorii murmurînd,
Cînd jurăm ca plaiul țării să ne fie și mai sfînt.

Cînt cu inima de-a dreptul; genele parcă mi-s liră.
Am credința că și plopii cei mai singuri ne-aurîră,
Că stejarii duri și falnici gîndul nostru îl respiră,
Că-i om soarele din ceruri și că luminînd ne-admiră.

Tinerete fără capăt, patria mea cu noroc
Numai de o vreme-ncoace și-n trecut de-atîta foc
Prefăcută-n fum și zgură, dar cu același țel și loc —
Lasă-mă să-ți fac un munte cu păduri de busuioc.

Și cînd nu voi mai fi tînăr sau chiar cînd nu voi mai fi
Să-mi îngădui sub țărîna a cînta și-a nu muri
Fiindcă viu spre viitorul tău de astăzi voi veni
Din această zi de toamnă și din locul de aci.

acest pămînt, această țară...

Acest pămînt blajin la humă cu munții ca o ciocîrlie
Această, pentru noi, români, cea mai adîncă-mpărăție,
Această țară care unor li s-a părut ades pustie,
Poporu-acesta care astăzi pe-ntregul glob întii adie...

Huma, poporul, țara asta și toate cite-s împreună
Tot ce a fost împins în noapte și-a răsărit în loc să-apună.
Tot ce a fost făcut prin jafuri mult mai pustiu decît
pe lună,
Țara cu dor în loc de singe, pămîntu-n care morți răsună,

Iată că n-au numai trecut de jale; că n-au numai prezent
de ură
Că-au reușit în zori să-ajungă, să-și pună roua
lor armură
Că-au reușit să se inchege, să aibă grai, să aibă gură,
Să aibă ochii lor să vadă, să aibă lacrima lor pură,

Țară gîndim, popor șoptim și să tresară
Inima-n noi nu uită căci e țară
Și singele-i de fapt popor în ea pulsant de țară
Poporul viu și care se va naște, poporul care-a fost să
moară.

Sigur, în inimă, ca-n țară poporul care se va naște,
Cu piinea lui strălucitoare, în strălucita lui odajde,
Poporul ce-n strălucitoarea sudoare-a noastră se va naște
Poporul ce, deși nu-i încă, visîndu-l îl putem cunoaște.

Acest pămînt, această țară...
Sigur că trupul îmi va fi să moară
Inima-mi astfel va pătrunde-n țară.
Dar nu va mai muri această țară.

rămîne

Lîmpede un lucru rămîne
Ca aburul dulce din pine
Ca murmurul unei fîntine
În munții simțirii române

Rămîne de primenește
Omul cu ce-i omenește.
Rămîne de pedepsește
Tot ce în noi se-nvechește

Și-acest ce rămîne ne schimbă
Ni-i creer și suflet, ni-i limbă
Rămîne și pururi ne-nnimbă
Cu patima cea mai măreată și simplă

Și în ce va fi să ne cheme
Rămîne. Rămîne-n artere și vene,
Rămîne izvorul puterilor noastre supreme
Cu care nicicînd nu avem a ne teme

Visul să meargă pe sigure gînduri
Patria să nu se clatine-n vînturi
Morții să fie fericîți în pămînturi
Rămîne în noi, ei, neclătînatul de vînturi

Rămîne Partidul, ca steaua rămîne,
Rămîne ca aburul dulce din pine
Lîmpede și simplu rămîne,
Rămîne în munții simțirii române.

CARTA FUNDAMENTALĂ IDEOLOGICĂ, TEORETICĂ ȘI POLITICĂ A PARTIDULUI

Trăsături definitorii

Studiind proiectul de Program al Partidului Comunist Român și reflectând asupra lui, în mod firesc, apare întrebarea: prin ce se caracterizează acest document de însemnătate istorică? Un răspuns la această întrebare poate fi dat prin desprinderea și conținutul unor trăsături esențiale ce definesc programul de acțiune al partidului pentru următorul sfert de veac.

Programul partidului nostru se remarcă, în primul rând, printr-o fundamentare științifică riguroasă, multilaterală. „Programul pornește — așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — de la analiza științifică materialist-dialectică și istorică a dezvoltării generale a societății omenestii, a societății românești și a lumii contemporane”. În deplină concordanță cu cerințele obiective ale mersului ascendent al societății, cu condițiile interne și internaționale de dezvoltare a României socialiste, Programul trasează, în mod științific, obiectivele și căile de acțiune ale partidului și întregului popor pentru realizarea socialismului multilateral dezvoltat și trecerea apoi la comunism.

Prevederile Programului evidențiază cu pregnanță **spiritul creator** în care conducerea partidului, în frunte cu secretarul său general, abordează problemele noi ale dezvoltării economico-sociale a țării, ale înlăturării progresului general în lume, ale realizării unei noi ordini în relațiile internaționale. Prin marea bogăție de idei și soluții novatoare cuprinse, Programul constituie o contribuție inestimabilă la teoria și practica revoluționară contemporană. Dezvoltând în mod creator marxism-leninismul, partidul nostru asigură înaintarea cu succes a României pe calea progresului și civilizației, oferind totodată o prețioasă sursă de inspirație pentru popoarele care vor avea de rezolvat probleme similare cu cele ale noastre.

Programul Partidului Comunist Român are caracter unitar. El asigură dezvoltarea corelată a tuturor laturilor vieții noastre economico-sociale: forțele de producție și sistemul de localități, relațiile de producție și celelalte relații sociale, întregul edificiu al suprastructurii, conștiința socialistă a poporului. Punând pe primul plan dezvoltarea bazei tehnico-materiale, în vederea ridicării României la nivelul economic al țărilor avansate ale lumii, partidul acordă totodată atenția cuvenită perfecționării celorlalte laturi ale vieții sociale, deoarece numai astfel se poate realiza societatea socialistă multilateral dezvoltată și înainta apoi spre comunism. De asemenea, programul tratează în mod unitar cadrul național și cel internațional al evoluției noastre viitoare, precum și instrumentele menite să o asigure — partidul, statul, organizațiile obștești.

Stabilind o perspectivă largă și clară pentru realizarea intereselor fundamentale ale poporului român, Programul partidului se definește printr-un puternic **caracter mobilizator**. Toate prevederile sale sînt de natură să stimuleze energiile creatoare ale maselor, să asigure valorificarea deplină și cu o eficiență crescîndă a tuturor resurselor țării, a posibilităților oferite de socialismul victorios. Insușit de toți comuniștii, de întregul popor, programul partidului reprezintă o uriașă forță propulsoare a societății românești spre comunism. El va asigura mobilizarea generală a poporului la înlăturarea chemării lansată de secreta-

mul general al partidului: „Să facem totul pentru marea și strălucirea României socialiste, pentru ca ea să ocupe un loc de cinste în rîndul țărilor socialiste, al marii familii a națiunilor lumii”.

Programul Partidului Comunist Român se caracterizează, de asemenea, printr-un profund **umanism**. Prevederile sale sînt pătrunse de grija față de om, față de viitorul său. „În centrul politicii generale a partidului și statului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism — precizează programul — se va afla permanent omul — factorul esențial al întregii dezvoltări economico-sociale — satisfacerea pleneră a cerințelor sale de viață în continuă creștere și diversificare, afirmarea neîngrădită a personalității umane”. Înlăturarea programului va asigura poporului nostru un înalt grad de bunăstare materială și spirituală, comparabil cu cel cunoscut în țările cele mai avansate ale lumii. Pe această bază, personalitatea umană se va dezvolta și afirma multilateral, iar fericirea personală a fiecăruia se va realiza într-o îmbinare armonioasă cu fericirea întregului popor, obținîndu-se astfel triumful deplin al umanismului socialist.

Cele citeva trăsături, schițate mai sus, nu epuizează desigur caracterizarea generală a programului partidului nostru de făurire a socialismului multilateral dezvoltat și înaintare spre comunism. Totuși, chiar numai enunțarea acestor trăsături definitorii, evidențiază uriașa valoare teoretică și practică a acestui document pentru parcursul unei etape mărețe din viitorul poporului român.

Ioan D. ADUMITRĂCESEI

Sensul angajării

(urmăre din pag. 1)

lărgirea perspectivelor sociale ale creației. Prin ei, ideea literaturii angajate a dobîndit valențe și semnificații noi. Sadoveanu și Victor Eftimiu, Argezi, Camil Petrescu, Călinescu, Zaharia Stancu, sînt numai cîțiva dintre cei ce au constituit puntea solidă de trecere spre literatura nouă, socialistă. Același ca și alții contemporani sau urmași, au căutat să răspundă și au răspuns cu deplină conștiință chemării generațiilor sacrificate pentru nobilul ideal al libertății și demnității poporului, răspunzînd în același timp chemării viitorului socialist. Și Cezar Petrescu și N. D. Cocea și Gala Galaction, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, M. R. Paraschivescu au susținut și publicistic și prin pilda creației noile avînturi care, sub imboldul pe care comuniștii l-au infuzat, hotărâu drumul luminos al țării. Scriitorii au înțeles din primele momente importanța revoluționară a acțiunilor gîndite și înlăturate cu curaj de către forțele democratice, în fruntea cărora se afla Partidul Comunist Român. Ei au parcurs, pînă azi, ambele laturi ale oricărei revoluții: cea dusă pe baricade, împotriva celor ce nu vor să renunțe la privilegiile create prin inechitate și asuprire, și cea care și consolidează cuceririle printr-un elan constructiv susținut, concentrat, antrenînd structurile adînci ale neamului. Corespunzător, de la literatura războiului la cea a efortului constructiv al poporului eliberat, în tot mai variate nuanțe aflăm încrustată în suflute istoria acestor ani de multiple și esențiale transformări. Totdeauna, în momentele supreme, relația literaturii și a artelor cu realitatea obiectivă se modifică, accentul căzînd pe latura mobilizatoare, cu ecou imediat în actualitate. Marea literatură a lumii oglindește, în cele mai multe cazuri, momentele de răsruce din viața popoarelor și a indivizilor. Scriitorul stă oricînd vizavi de el însuși și vizavi de lumea în care trăiește, în același timp el fiind integrat în ea. La noi, începînd numai de la generația „Daciei literare” și pînă azi, observăm același lucru. Ce au surprins, oare, și Alecsandri și apoi Filimon și Caragiale, dacă nu mișcări specifice, pe plan social ca și pe plan moral, pe un fundal istoric și politic în continuă transformare? Mai departe să ne gîndim la războiul pentru independența României (1877) și la modul specific în care acesta s-a reflectat, imediat sau posterior, în literatura vremii, de pildă la același Alecsandri, dar și în pictura unui Grigorescu, să ne gîndim la radicalizarea conștiințelor scriitoricești în focul răscoalelor din 1907, eveniment sîngeros, ale cărui ecouri, de la Caragiale și Vlahuță, au ajuns pînă la Rebreanu, Cezar Petrescu și Argezi. Primul război mondial, piatră de hotar în dezvoltarea lumii și în evoluția mentalităților, a avut, apoi poate cel mai profund și prelungit ecou atît în roman, cît și în teatru și în pictură (grafica militantă a unui Tonitza, numeroase lucrări ale lui Ștefan Dimitrescu, Băncilă), de-a lungul întregii perioade interbelice.

Cu atît mai mult, momentul suprem al cuceririi puterii de stat de către popor și mobilizarea eforturilor și a conștiințelor spre socialism a influențat și influențează încă, în numeroase chipuri, dezvoltarea literaturii. Aflăm astfel, și în epoca noastră, atît mărturia angajării directe a scriitorului, celebrînd momentele de maximă încordare ale insurecției armate — cu tot ce a urmat marelui și impresionant în realitatea românească pînă azi, cît și expresia profundelor sedimentări sufletești care îmbogățesc viața interioară a contemporanilor noștri, stăpîni pe voința lor și asigurînd un înalt prestigiu patriei socialiste. Atît patetismul direct, al faptelor eroice ce și află sensurile în actualitatea trăită la cele mai ridicate temperaturi, cît și adîncurile sondajului etic, ambele expresii ale angajării scriitorului cunosc valorificări menite să înfrunte temporalul în măsura în care sînt privite dinăuntru în autentică lor împletire de suflet și dăruire, în măsura în care sînt „expresia glasului și a sensibilității poporului însuși — pe care adevăratele talente le intruchipează în lucrările lor”.

Izvor de inspirație pentru creația cinematografică

Cel dintîi program unitar pe care Partidul Comunist Român îl va așeza la temelia activității sale prezente și viitoare — deîndată ce va fi aprobat de al XI-lea Congres al comuniștilor — se află, de cîteva săptămîni, în dezbaterile întregului popor. În chip firesc, interesul pentru prevederile de ansamblu și de perspectivă ale Programului este dublat de preocuparea fiecăruia de a desprinde concluziile practice derivînd din aplicarea inestimabilului tezaur de idei diriguitoare, în domeniul propriu al participării la edificarea socialismului și comunismului. Căci, prin structura sa exemplară și atocuprinzătoare, Programul Partidului oferă tuturor domeniilor muncii și creației sociale repere temeinic fundamentate pentru desfășurarea unei uriașe și cutezătoare activități. Astfel, și creației artistice — inclusiv cinematografice — îi este consacrat un capitol anume, îi sînt definite răspunderile în procesul vast al educației revoluționare, al modelării spirituale a omului societății socialiste multilateral dezvoltate.

Atît din litera cît și din spiritul întregului Program, capătă un strălucit relief țelul suprem al Partidului: omul zilei de astăzi și al zilei de mîine, sporul neînterupt al cerințelor sale materiale și spirituale. Or, tocmai

în acest punct decisiv spre care converg toate prevederile Programului își situează arta românească în genere, și cinematografia în mod special, sursa de inspirație a operelor ei. Iată de ce, nu un capitol anume, ci toate la un loc împlinesc ceea ce am putea numi cu drept cuvînt un izvor nesecat de teme și idei capabil să nutrească și să innobileze cea de a șaptea artă, eroii operelor ei.

Trei direcții de inspirație, pe temeiul Programului, le socotesc a fi de primă importanță.

Aplicînd creator principiile materialismului istoric la trecutul țării noastre, Programul Partidului face încă de la început o excepțională analiză a traiectoriei istorice a poporului român, a luptelor sale milenare de eliberare socială și națională. Cinematografia află, astfel, un nou și înălțător impuls pentru a dezvolta genul filmului de evocare istorică, ilustrat de creații valoroase cum au fost „Tudor”, „Dacia” sau „Mihai Viteazul” dar rămas încă dator spectatorilor în ceea ce privește oglindirea pe ecran a unor momente istorice hotărîtoare cum au fost constituirea primului stat unitar al românilor, revoluția de la 1848, Unirea, războiul de independență și altele.

Deosebit de însemnată este a-

profundarea de către cinești a învățămîntelor pe care Programul le sintetizează pe temeiul glorioasei istorii a clasei noastre muncitoare, începînd cu apariția proletariatului în istoria modernă a României și afirmarea sa tot mai conștientă, de la crearea primului partid muncitoresc, în 1893, pînă la întemeierea Partidului Comunist Român, în anul 1921. Și de atunci înainte, sub conducerea comuniștilor, afirmarea muncitorimii noastre drept clasă conducătoare în marile bătălii de clasă și în insurecția armată antifascistă și anti-imperialistă, în lupta pentru cucerirea puterii după 23 August 1944. Această perioadă recentă a istoriei societății românești constituie un filon de aur care a dat nu numai prilejul realizării unor filme istorice de anvergură — ca de pildă „Lupeni '29” — dar a și determinat apariția în cinematografia noastră a filmului politic contemporan, cu creații valoroase ca „Serata”, „Facerea lumii” sau „Asediul”. Este însă un adevăr că cineștii au oglindit slab, pînă acum, mișcarea revoluționară românească, fapt asupra căruia a atras atenția tovarășul Nicolae Ceaușescu la întîlnirea din aprilie cu membrii Consiliului Asociației Cineaștilor. Desfășurînd amplu tabloul devenirii istorice a luptei revoluționare, progra-

mul oferă în acest sens suportul de granit al aprecierii științifice a istoriei pentru creații la înălțimea eroismului celor care au înlăturat idealurile de dreptate socială și libertate națională.

Artă prin excelență a actualității, filmul află un imens cîștig pentru creatorii săi în prevederile Programului partidului privitoare la treapta dezvoltării socialiste a țării noastre precum și la căile și mijloacele progresului ei continuu. Deosebit de prețioase pentru amplitudinea realistă pe care trebuie s-o dobîndească dramaturgia cinematografică și filmele realizate pe temeiul ei, sînt indicațiile privind lupta susținută împotriva vechiului, pentru sesizarea la timp a contradicțiilor ce apar în societate, în vederea depășirii lor. Artă cinematografică poate dobîndi un rol de seamă în viața societății noastre participînd activ la lupta împotriva a tot ceea ce este perimat în conștiința oamenilor cît și la dezvoltarea deschisă, la vreme, a contradicțiilor — dînd chiar soluții viabile, izvorite din viață, pentru a rezolva conflicte omenestii, de rezonanță socială. Aceasta ar aduce un suflu nou în filmul nostru artistic, ar eradică fictivul din aria ficțiunii, ar determina un spor de interes public pentru filme cu conflicte de actualitate, nu

doar actualizate.

Dacă Programul partidului dă puțină fiecăruia să anticipeze — pe o perioadă pînă către sfîrșitul secolului — evoluția societății noastre spre comunism, cu atît mai mult creatorii artei cu cel mai numeros public sînt chemați să releve și să dimensioneze perspectiva grandioasă căreia poporul nostru îi consacră în prezent toate energiile sale. Accastă răspundere de creație este cu atît mai mare pentru cinești, cu cît majoritatea covârșitoare a spectatorilor nonștri aparțin noilor generații, adică tocmai celor care Programul partidului le consacră o grijă deosebită și care vor beneficia de efortul zilei de astăzi.

Magistrala punte pe care Programul partidului o realizează între trecutul revoluționar, prezentul unor mărețe înlături și viitorul grandios al patriei, solicită cinematograful și creatorii lor ei înalta conștiință a unei permanente responsabilități civice, în slujirea cu talent a poporului, a innobilării sale etice, într-o epocă în care — sub conducerea acestui centru vital al națiunii noastre care este Partidul Comunist Român — viața își accelerează neconștient ritmul devenirii ei spre culmi de civilizație și măreție spirituală.

Eugen ATANASIU

TRAIAN COȘOVEI: Tuturor drumurilor

Traian Coșovei se înscrie, cu fiecare volum, printre autorii care cunoscînd freacă și vîntul contemporane din interior aspiră la a scrie cîntecul „total”, pentru toți, și în care să includă întreaga arie a simbolurilor actuale, specifice întregii noastre arii spirituale. Deslușim, deci, în acest volum o tentație a totalului. Poetul se lasă, cu o secretă plăcere, stăpînit de demonul călătorii reale sau imaginare: „Frumoase-s drumurile toate / și multe și de neuitat — / ducînd în viață — fulgerînd prin moarte — / cu neputință să le bați pe toate. / Cumplit destin / să nu le bați pe toate...”. Avid în penetrația sa, poetul și-a saturat mai întîi curiozitatea în mediul agrest, rămînînd zile în șir în ceea ce numește „Oceanul acela de grîu și porumb”, acea Dobrogea transfigurată, de nerecunoscut — „un nou Bărăgan”, dar a întîrziat suficient și pe meleagurile maramureșene; s-a simțit bine la Porțile de Fier, în Hunedoara și în alte ținuturi, la fel ca în locul de aur al sufletului său — Somova. Satul ce-și pleacă, în nordul Dobrogei, sălcile în apele Dunării, urcîndu-și, în același timp, pe dealuri vile și livezile spre soare. Indicarea la cele mai multe dintre poeme a locului unde au fost scrise, București sau Tomis, divulgă pe citadinul insuficient adaptat care-și trage cu năvodul îndărătnic suflet risipit pentru totdeauna pe dealurile Dobrogei de nord, în vii și prisăci, în iazuri și lotci, vegheate de lacrima sălcilor și de spadele miraculoșilor pelicani.

Pe apă, pe pămînt, prin aer, poetul și-a purtat privirea însetată de frumos și omenesc peste toată țara și i-a dat în spațiul său interior cel mai de seamă loc. S-a uimit, prin participare și cunoaștere, s-a emoționat, și din mișcarea cea mai intimă a spiritului s-a născut poezia. O poezie a realității imediate, pe care Traian Coșovei încearcă s-o restituie netrunchiată, neviată. Uneori, într-o fericită despodobire și despoavă de artificii imagistice. Versul său ni se comunică intim printr-o tensiune internă generată de un tainic vis de împlinire și fericire. Confesiunea însă este adesea împinsă peste limitele sincerității lirice, lăsînd loc infuziei unei mărturisiri săracite de fioruri necesare decantării reflexive.

Legat prin mii de fibre cu multe zone din țară, poetul rămîne — cu voia ori fără voia sa — al Dobrogei, al Mării — mama sa metaforică invocată în atîtea poeme. „Frică mi-a fost de cerul înstelat / dar mi-a fost drag; / frică mi-a fost de Fluviul meu drag — / dar Fluviul acesta / mi-a fost ca un tată. / Frică mi-a fost de ale mării talazuri verzi — / dar marea aceasta / e mama mea bună...”. Neliniștea, teama de desprindere de ținutul natal și refuzul acestora reiese și mai acut în poemul „La cules de vie”: „Pe cînd cu toții ați vrut / să mă uitați — / Eram de mult în vinul / cu care vă-ndulceați. / Pe cînd cu toții ați fi vrut că dinadins să mă uitați — / Eram de mult în grîul / pe care-l binecuvîntați. / Am fost cuvîntul, visul vostru / pe cînd flămînzii visînd trudeați / cuprins cu roua-n lanul verde — / de ce-ți fi vrînd să mă uitați!...”. Evident, tocmai comuniunea atît de puternică între poet și ai săi, substanța existențială a integrării, sublimii ei, generează temerea și îndrîjita ei respingere.

Dobrogea rămîne un spațiu mirific pentru poet, spațiu în care legendele trecutului sînt estompate de mărețele înfăptuiri ale prezentului, nelipsite de aura faptelor legendare.

Poemele lui Traian Coșovei mai înainte de a fi ale „tuturor drumurilor”, sînt ale tuturor oamenilor. Sensul etic al muncii, gestul civic al asumării responsabilității în fața faptelor mari de către „noi și acuma”, gestul participării poetului, al identificării lui organice cu totul, apar ca leitmotive în poemele acestui volum. Cum să nu mă-ntorc la voi — / încă o dată, să vă îmbrățîșez / și apoi mereu, / uitînd de moarte! (...). Răspîndit în toate aceste priveliști / cu neputință să mă sustrag / cu neputință să mă împart / cu neputință să mă restitu în totul / sau să mă adun“.

Poetul care aproape cu fiecare carte își mărturisește mîndra dependență față de doi scriitori de excepție, Sadoveanu și Bogza, este de fapt — suprinzător — mai apropiat atmosferei argheziene, și anume în poezia universului familial și a micului univers: „Nevastă mea de jug / și de credință; / nevasta mea de suferință / și de îndoileli; / nevasta mea de grijă / și de dureri — / și de ambiții / nevasta mea de lupte mari, / nevasta mea de amăgiri, / nevasta mea de prăbușiri / nevasta mea de moarte / nevasta mea de înviere / și de-nălțare / peste moarte / nevasta mea de veșnicie, / mereu nevasta mea”. Sau în poemul intitulat „Cum are să fie” amintînd de „De-a v-ați ascunselea”.

Există în acest volum mai multe poeme în care lirismul capătă puternice note de ironie, împinsă adesea pînă în zonele grotescului. Poetul nu face economie de mijloace verbale atunci cînd versul său vestește parazitismul social, snobismul ori alte manifestări anacronice, așa cum se întîmplă în poemul „spectacol” intitulat „Cu un dispreț uriaș îi îngropăm pe cei ce munca ne-o disprețuiesc”, regizat cu mijloacele artistice ale scurt-metrajului.

În linia poeziei protestatare, poeziei ce se transformă în armă de luptă, poetul îndrăgostit de soare, de frumosul cotidian, de valorile eterne, devine un temut combatant în apărarea demnității umane.

Ipostazierii angelice poetul nu și-a confecționat. Din contra, sînt destule versuri în acest volum prin care ni se divulgă lupta cu sine, acel sine semn al negației: „Nu m-am înțeles cu această fiară — / perechea mea din mine“.

Sînt în versurile lui Traian Coșovei suficiente referințe ale unei încercări de autodefinire. Autoportretul visat de poet era să-și semene cu locurile dragi: Fă-mi, Leti, tu portretul, / cum vin înalt pe zare, împovărat de munți, / cu mari cirezi de zimbrî purtînd păduri pe frunți — / fă-mi chipul plin de lacuri și rîuri și cîmpii — / să semăn cu Somova și dulcea mea Bădila... / Vezi Dunărea să treacă — ia seama cum o faci — / ducînd zăporuri mari prin umerii mei largi / și flăcări scoate, Leti, de poți — din capul meu — / pe un vulcan în flăcări așterne-mă din greu — / să ard cum arde Delta, primăvara — / pojar de steie, deasupra mea fă țara!“.

George MIREA

C a viziune personală și indicator de direcție, „ars poetica” fiecărui scriitor încheie în ea o mărturisire și o imagine a timpului. O știm de la Horațiu la Goethe, de la Eminescu la Arghezi, creatori care au văzut în toate formele scrisului practicate, poem ori eseu, un mod de integrare în timpul prezent, fiecare dintre ei asumîndu-și răspunderea politică ori poetică, am spune, în limbajul nostru cotidian. Căci a învoca timpul prezent în poezie nu înseamnă realizarea unui simplu reportaj, cum ar crede orice neavizat, deși reportajul poate constitui oricînd sursa mării poezii, ci transfigurarea înaltelor sentimente ale umanității dintotdeauna. Desigur, orice cuvînt scris este o mărturisire; de aceea nu pot fi stabilite granițe între formele de redactare. Între Convivio al lui Dante și Divina Comedie fondul problematic nu diferă. Nu putem spune același lucru în privința realizării artistice, chiar dacă într-o parte avem de a face cu un tratat politic sub formă de eseu, iar în cealaltă același tratat se transfigurează în imagine. Destinul artistic, adică un întreg complex de împrejurări, îl face pe autor să respecte mai mult sau mai puțin identitatea de opinii exprimate în diverse forme ale limbajului. Oricînd însă, autorul își trădează propria sa realitate care este totodată a prezentului, indiferent din care formă a scrisului, reportaj, eseu, poem, roman, faptul rezultă mai limpede. Trebuie să ne amintim aici de G. Călinescu care observa că înșiși da-daiștii, împotriva intențiilor declarate, aderau totuși la prezent în formele lor alambicate.

Cu atît mai mult, în contemporaneitate, scriitorul simte nevoia deștinuirii, ea urmare a translației omului din mediul natural, etnologic vorbind, spre cel cultural, ceea ce mărește considerabil simțul răspunderii sociale. Să ne gîndim la noi și la faptele noastre este o datorie de prim ordin, dar tot de prim ordin este și datorita de a contribui la „creșterea limbii românești”. Literar vorbind, ne obligăm la o diversificare formală a propriilor noastre procedee de exprimare. Au făcut-o și clasicii. Dintr-un anumit punct de vedere am putea vorbi de dubla personalitate a lui Eminescu, ca redactor la Timpul participa afectiv la cele mai acute evenimente politice ale vremii dar, în același timp, ca poet, își permitea să simuleze retragerea în istorie. Prezentul și trecutul, adevărul cotidian și ficțiunea (termenii ar trebui puși între ghilimele) constituie date ale artei poetice, indiferent dacă faptele sînt exprimate la temperatura fierbinte a articolului politic ori a poemului.

Obiect de interogație și totodată efort de reflexie, confesiunea se conturează ca document asupra operei, nefiînd un fel de discurs exterior, ci în continuitatea acesteia. Din nevoia de a-și limpezi expresia, creatorii folosesc diverse posibilități de comunicare literară. Programul etern și mereu actual, intuiț de orice crea-

ORA EXACTĂ

Magda URSACHE

tor, ars poetica, se cere mai încăpător. Văzută ca deziderat al creației, ca formulă unică a scrisului, „arta poetică” apare ca perimată cîtă vreme scriitorul își face o profesiune din credința de a deveni în timp, cînd „meșteșugul blestemat și fericit al cuvîntelor” este văzut ca o continuă și imprezvizibilă aventură în tărîmul foii albe, cu iluminări dar și incertitudini. Tot atît de adevărat este însă faptul că în sugestia șoptită a confesiunii lirice ca și în articolele de principii ale scriitorului „vorbește”. Ars poetica îmbracă haina foiletonului de ziar ori a dialogului, exprimîndu-l plenar pe artist, chiar dacă acesta se realizează numai discursiv. Opera propriu-zisă, foiletonul și interviul se susțin reciproc, toate constituind o organicitate. În eseu și în articolul de debaterie teoretică, în participarea la anchete și la mese rotunde, în fraza scrisă ori în cea rostită la microfon, scriitorul caută punți de comunicare cu publicul ori cu sine însuși.

Este știut că arta contemporană implică prezența reflexivă și constructivă pe terenul dezbaterii de idei. Scriitorul răspunde acestui deziderat situîndu-se în prim-planul ziaristicii, făcînd exercițiul cotidian al publicisticii asemenea marilor săi înaintași. Rolul publicisticii în viața scriitorului pare opus doar la prima vedere solitudinii creației. Foiletonistica percutantă și poezia pot fi trăite și scrise în continuarea aceluiași punct de vedere creator; reportajul și romanul implică privirea exigentă a unei conștiințe care știe să discearnă generalul de efemer. Marquez s-a format la școala realistă a gazetăriei. Între un interviu politic și Un veac de singurătate există linia de înaltă tensiune a unei conștiințe aparținînd unui spațiu și unui timp istoric. Zaharia Stancu ilustrează același exemplu.

Opera de artă vrea să se situeze în lume ca obiect al ei, asemenea copacilor ori orașelor. Tînzînd să fie o existență, ea nu poate pluti în vid. Cărțile au, ca arborii, rădăcinile lor, origini, cauze și condiții. Vie ca un organism, literatura trebuie să exprime ora exactă a ceasului de acum, în întregimea ei fiind, într-o frumoasă imagine a unui poet con-

temporan, o pădure de orologii indicînd voca suverană a timpului prezent. Ori captarea pulsului contemporan se realizează prin constanța legăturii dintre scriitor și punctele de greutate ale existenței. Fiecare fenomen, politic social ori cultural este un prilej de mărturisire ca cetățean și ca artist, opera și artistul fiind subordonate aceleiași viziuni coordonate de politic. În ultimă instanță, nevoia de a comunica într-un articol de presă o opțiune are valoarea unui program de care viitorii exegeți nu pot face abstracție. Intervențiile din presă semnate de Marin Preda, Al. Ivăsiuc, Eugen Barbu, Adrian Păunescu ori Ion Alexandru încheie în ele ceva din febra creatorului. Succesul de public al cărților de confesiuni literare dovedește angajarea cititorilor în dialogul cu opera, dialog pe care l-am numi al răspunderii. A fi prezent în comentarea evenimentului nu mai e o ambiție ci o chestiune de responsabilitate. Imaginea scriitorului epocii înscrie în profilul său atitudinea activă, spiritul dinamic. Tabletele lui Geo Bogza ori ale lui Marin Preda sînt un fel de „foi pentru minte și inimă” și pentru literatură totodată.

Insuficient fructificată și comentată de critici, prezența activă a scriitorului ca publicist oferă posibilitatea studierii relației dintre procesul de creație și operă, dintre creator și operă, posibilitatea de a reconstrui global; a înțelege procesul de geneză, așa cum se încheagă din reflexiile și teoriile creatorilor. Ceea ce comunică direct scriitorul despre menirea și îndatoririle sale, despre lucrurile care-i sînt dragi ori lumea sa de iluzii, toate limpezesc raportul dintre adevărul său și al operei. Nu știm cîte din intențiile frumoase ale artistului mărturisite în patetice discursuri pro domo se realizează. Nu-i putem ignora însă prezența din spatele operei, nu-i putem ignora zidirea propriei ființe în operă ca virtual Manole sau, cum ar spune Arghezi: „Tu trebuie să-i adaugi cuvîntului viu și puțina ta viață și să nu i-o scazi pe a lui”. Desigur, opera nu poate fi văzută numai prin intermediul comentariilor autorilor și, ca totdeauna, este datorita criticii să supună toate datele scrisului pentru înțelegerea exactă a profilului scriitoricesc. Marea taină a scrisului n-a fost cuprinsă încă în nici o confesiune. Mai mult, unul din riscuri este imposibilitatea unor scriitori de a se obiectiva suficient, după cum nu este exclusă lozincea, vehicularea de banalități, contrafacerea. Dar toată activitatea scriitorului în afara operei propriu-zise este un mijloc de documentare în plus, ste, cum ar spune D. Caracostea o posibilitate de loc de neglijat de a pătrunde în „straturile de experiență”, în principiile ce orientează reacția alchimiei cuvîntului.

Privite în ansamblu, meditațiile scriitorului momentului actual asupra chemării lor fascinează, alături de lumea desprinsă din condei, ca o lume a ideilor.

DAN ROTARU

rugă

Să nu mă promiți niciunei vîntori,
că apa-n retragere urma și-o lasă.
Pămîntul și-ascunde tristețea în flori,
cînd cade polenul din streșini de casă.

Cutreieră glasul cuvînte ce nu-s
decît semnul care-i lăsat de un crim
ce ne-a fost promis și care s-a dus
în muzica-n care-ncepui-am să vin.

poem scris pentru fluturi

Cenușa unei flori, cînd inflorește,
se-adună-n ochii mei ca pe-o tipsie
pe care regii-o caută, regește:
doar peste flori ești rege-o veșnicie!

Pe gura mea adorm acum iar fluturi,
și somnul lor sărutul o să-mi poarte,
ogîndă cu ogîndă, neam de neamuri,
vorbă cu vorbă, dincolo de moarte.

in trecere printre lucruri

O, lucrurile cum mă hotărăsc!
De ele nașterea mi-a fost iscată,
sărbătorită. Cum le mai urăsc
această liniște netulburată!

De ce să-mi fie singele pustiu,
și să plutească-n el frînturi de chipuri?
Clepsidră-a lumii-ntregi aș vrea să fiu,
să îi descopăr urmele-n nisipuri

și să le țin ascunse ca pe-o taină
pe care-o simt de mine mai presus.
O, lucrurile-acestea sînt o haină
pe care viețile o au de dus!

Și le putem ucide cu o pleoapă,
dar nu o facem, altfel am orbi.
Trăim în lumea lor ca într-o apă
în care stăm dar nu putem vorbi.

Cînd lucrurile-s stinse, flori se cern
peste întinderea ce le cuprinde,
și literele-acestea mor etern,
căci nimeni viață nu le poate vinde.

ÎNTRERINDERE CINEMATOGRAFICĂ IAȘI

Premierele lunii octombrie

Pentru iubitorii celei de-a șaptea arte, luna octombrie se dovedește a fi o lună „plină”. Premierile absolute, cit și reluările preconizate a intra pe ecrane vor putea satisface toate preferințele numerosului public spectator. Ecranizări, drame, comedii, filme de evocare...

● Dintre acestea, se desprinde premiera filmului românesc „Tatăl risipitor”, realizat de Casa de filme nr. 4, după un scenariu de Eugen Barbu. Din distribuție, alături de Toma Caragiu în rolul principal, mai distingem pe: Marga Barbu, George Dinică, Leopoldina Bălăuță, Octavian Cotescu, Colea Răutu, Ștefan-Mihăilescu-Brălla și alții.

● Totodată merită să subliniez prezentarea unui film de crudă autenticitate intitulat „La Est de Iava”. Realizat pe ecran panoramic, filmul redă câteva aspecte ale celui mai spectaculos dezastru natural petrecut în anul 1883. Vulcanul de pe insula Krakatos irupe catastrofal și ucide peste 40.000 de oameni făcând, totodată să dispară sub ocean și insula respectivă. Pe un fundal de o frumusețe fantastică, se desfășoară aventura echipajului unui vas plecat în căutarea și, până la ur-

mă găsirea unei comori, fapt ce crează un permanent suspens.

● Drept o plăcută surpriză considerăm și premiera filmului „Casa păpușilor”, realizat într-o coproducție anglo-franceză, după piesa de răsnet „Nora” de Henrik Ibsen. De menționat că realizatorii, respectând ideile virtuale ale operei, au căutat o lectură contemporană și... au reușit. La această reușită contribuie atât jocul Janei Fonda în rolul Norei, cit și coloritul peliculei.

● Și în această lună John Wayne, revine pe ecrane cu un western realizat acum 26 de ani, deci în tinerețe. Filmul, intitulat „Rîul roșu”, este un poem cinematografic închinat pionierilor cuceririi Vestului, luptei lor temerare și asprilor caracteristice oricărui început.

● Studiourile din Cehoslovacia ne propun o comedie polțistă intitulată „Trei inocenți”. Incurcături savuroase pe parcursul unei zile, fiind implicați un hoț, un mire și un cetățean care vrea să divorțeze. După ce „apele se limpezesc”, totuși se termină cu bine. Mirele se întoarce la petrecere, cetățeanul renunță la divorț, iar hoțul își primește pe deapsa meritată.

Jane Fonda în :

„Casa păpușilor”

● Tot o comedie ne prezintă și studiourile sovietice. De această dată însă, cu realizarea unui film de mare succes cucerit acum aproape 20 de ani. Titlul: „Ordinul Anna”. Atât titlul, ci și numele interpretei rolului principal, Alla Larinova, sint suficiente pentru a recomanda filmul.

● Studiourile poloneze se prezintă în luna octombrie cu o dramă psihologică inspirată din viața piloților de reactoare. În filmul „În cer și pe pământ” auto-

rii încearcă să redea aspecte din frumoasa dar temerara meserie îmbrățișată de bărbați adevărați, care au însă și momente de slăbiciune tocmai când se află pe pământ. Realizat pe peliculă color, avind situații pline de suspens (mai ales în final) filmul crează momente de deplină satisfacție.

● Din nou un film cu tematică luată din cel de-al doilea război mondial. Realizat de studiourile americane și avind ca protagonist pe Richard Burton, sub un titlu semnificativ — „Atac

impotriva lui Rommel”, filmul reprezintă lupta unui mic grup de prizonieri britanici evadați, împotriva generalului nazist.

● Desigur că alături de premiere, reluările întregesc peisajul cinematografic ieșean. Fiind peste 30 la număr, nu pot fi numite. Nu putem omite însă filmele „De bunăvoie și nesilit de nimeni”, „Goana după aur”, „Stejar, extremă urgență”, „Secretul cifrului”, „Tunelul”, „Porțile albastre ale orașului”, „Parașutiștii”, „Pădurea spinzuraților”.

Birourile imobilului impozant din strada Ștefan cel Mare nu te fac să intuiești bogăția paletelor care se înșiră preocupările sutelor de oameni ce muncesc în unitățile reunite sub firma „Prestațiunea”. Sint zeci de colective răspândite în aria orașului și punctind centrele mai importante ale județului, unități ce înfloresc, mereu solicitate de viață. Acolo unde se ridică un cartier, unde crește o localitate, „Prestațiunea” va fi prezentă prin bunele ei servicii oferite publicului; de asemenea, va răspunde prezent, atunci când civilizația impune necesități în premieră. Pentru a se asigura o asemenea prezență utilă, desigur că cei din colectivul de conducere trebuie să prospecteze terenul, să deducă necesitățile, mai bine zis să le prevadă și să preîntâmpine cererea.

„Prestațiunea” e o unitate ce progresa mereu, în pas cu exigențele vieții, luind mereu pulsul cetății și pregătind din timp secțiile ce vor fi necesare: utilaj, specialiști, sediu. În acest paralelism cu solicitările vieții nu se motivează nici o absență. Iată de ce, pentru a creiona cartea de vizită a acestei prestigioase întreprinderi, nu vom insista asupra unităților vechi, cu renume bine stabilit, ci vom trece în revistă câteva noutăți în peisajul urbanistic ieșean.

Așa, ar fi de pildă, noul sediu al secției de reparații radio și televizoare instalat în blocul nou din strada C. Negri, (peste drum de magazinul „Moldova” — o unitate extrem de solicitată care se bucură de serviciile unor specialiști recunoscuți. Bineînțeles că „Prestațiunea” are asemenea ateliere și în Șoseaua Națională, Alexandru cel Bun, Tătărași, Copou etc. Dar am optat pentru această unitate fiindcă e cea mai recent instalată în casă nouă. Pentru aceleași considerente vom cita salonul de frizerie-coafură din Socola, (în preajma restaurantului „Cotnari”), merit să de-

Cooperativa „Prestațiunea” — Iași în pas cu viața

servească un cartier în plină dezvoltare.

Iar pentru a ilustra cursa acestei cooperative în pas cu viața să cităm:

— La început a fost Copoul: frizerie-coafură, reparații radio-T.V., reparații mecanice uz casnic, ceasornicărie (în Complex).

— Au urmat Tătărași: frizerie-coafură, atelier foto, reparații radio-T.V., reparații uz casnic, ceasornicărie, ochelari pe strada Vasile Lupu.

— S-a produs extinderea din Șoseaua Națională: reparații ra-

dio-T.V., ceasuri-ochelari, uz casnic, foto, frizerie-coafură.

— Crește sub ochii noștri cartierul Alexandru cel Bun: iarăși reparații radio-T.V., coafură-frizerie, uz casnic, ceasuri-ochelari...

Mine? „Prestațiunea” va fi prezentă acolo unde va fi nevoie și cu specialiștii solicitați.

Intre timp, se organizează unitățile din orașul vechi, ca de pildă noul atelier de reparație mecanică fină și electrice de pe strada Cuza Vodă (lingă Oficiul P.T.T.R.).

Există unități de foarte largă circulație ce au dezvoltare proprie impusă de ritmul civilizației. De pildă, Autoserviciile din Piața Unirii, Păcurari și str. Adamașche. În Piața Unirii ni se oferă servicii de întreținere curentă, în Păcurari reparații auto parțiale și capitale, în care „pacienții” sint aduse... pe targă și ies pe roți proprii, iar în Adamașche e secția de motociclete și biciclete.

De asemenea, secția de ascensoare (str. C. Negri) care asigură întreținerea, montarea, reparații

curente și capitale e în plină dezvoltare datorită ambiției noastre de a urca pe verticală cit mai sus.

Sint secții impuse de ultimele cerințe ale civilizației, după cum există unități cerute de aria geografică. Astfel, în comunele mai importante din județ, „Prestațiunea” are puncte fixe pentru reparații radio-T.V. și uz casnic, iar la Tg. Frumos o secție permanentă.

Miine? Desigur că „Prestațiunea” va împinzi harta județului cu asemenea unități pe care oamenii le solicită.

★

O simplă investigație în secțiile mai importante ne convinge că peste 80 la sută din personal are specializare post-liceală, aceasta explicind — de altfel — prestigiul de care se bucură unitățile „Prestațiunii” și încrederea cu care publicul apelează la serviciile lor. De menționat afluența tineretului către școlile tehnice post-liceale, în special în branșele radio-T. V., auto și coafură.

În concluzie, ne aflăm la o unitate ce ține să-și onoreze firma pe toate coordonatele, de la măruntă reglare a unui ceas până la repararea Daciei-1300 și de la fotografia de nuntă până la ascensorul înșepenit la nivelul 5. Serviciile ei aflindu-se în slujba vieții de fiecare zi, trebuie să se desfășoare în ritmul metronomului și cu perfecțiunea organismului condus de legi biologice. „Prestațiunea” înțelege prin verbul „a presta” un serviciu de exigență și acuratețe, corectitudine și promptitudine. De aceea, gradul de execuție este același, indiferent dacă unitatea e în Piața Unirii sau în Alexandru cel Bun.

Spre a urmări creșterea orașului ca întindere și ca civilizație studiază amplasarea unităților „Prestațiunea” și gradul lor modern de activitate.

OFICIUL PENTRU CONSTRUIREA ȘI VÎNZAREA LOCUINȚELOR — IAȘI

Vedere generală asupra zonei „Podu-Roșu”.

In Proiectul Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism se precizează, în capitolul IX — Principii fundamentale ale trecerii în viitor spre societatea comunistă:

„Fără îndoială că și în comunism vor exista deosebiri atât în capacitatea de muncă și, deci, în contribuția fiecărui individ la progresul general, cât și în cerințele materiale și spirituale. Comunismul nu duce, nu poate duce la o nivelare mic-burgheză; dimpotrivă, el va asigura cele mai bune condiții pentru afirmarea personalității umane, a forței creatoare a fiecărui individ. Fiind eliberat de exploatare, muncind pentru sine și pentru societate,

avînd asigurate toate condițiile de manifestare, în mod egal, în orice domeniu, omul va deveni cu adevărat liber și stăpîn pe destinul său. Aceasta va coincide cu libertatea întregii națiuni, a întregii omeniri”.

Iată deci fundamentarea principiilor de promovare a capacităților creatoare și a libertății de dezvoltare a personalității fiecăruia, regimul optim ce se are în vedere în construirea societății de mîine. Iar printre aceste condiții se află și satisfacția omului de a se bucura de proprietatea personală, ca un corolar al muncii sale și ca o contribuție la constituirea unei colectivități cât mai civilizate. Faptul că apartamentul pe care îl ocupi îți aparține constituie, în primul rînd,

un titlu de mîndrie, o recunoaștere a meritelor tale de om al muncii, iar în al doilea rînd aportul tău la edificarea orașului de azi și de mîine. E deci o problemă de patriotism larg, de manifestare a spiritului civic.

Pe alt plan, trecerea înobilului în proprietate personală contribuie la prelungirea vieții lui, la crearea unui aspect cât mai cochet și a atmosferei familiale (spații verzi cu flori, serviciile comune perfect întreținute, respectarea reciprocă) întrucît colocalarii sînt și vor fi vecini de o viață. Intre oameni se stabilesc raporturi de întraajutorare blocul formînd de fapt o mare familie.

Să nu neglijăm nici implicațiile psihologice, actul de pro-

prietate conferind posesorului sentimentul stabilității și stimulîndu-l să-și creeze un locaș cât mai confortabil și mai frumos. Cuvîntul „acasă” capătă imediat un sens plinar ce se transmite apoi „blocului nostru”, cartierului și orașului.

Sînt atîtea motive de ordin economic, moral și chiar sentimental care ne conduc spre biroul de contractări al **Oficiului județean pentru construirea și vînzarea locuințelor** — str. Ștefan cel Mare nr. 69.

★

Dintr-o discuție purtată cu tovîng. GH. PINTILIE, directorul Oficiului, am reținut că odată cu instalarea întreprinderii în noul sediu (în cadrul Consiliului municipal) se vor organiza expoziții de machete atât în holul mare de la intrare cât și în sala de informare și contractare pentru ca publicul să poată constata cît mai la concret configurația apartamentelor contractate. De asemenea, s-a luat inițiativa de a se organiza puncte de informare a publicului în marile întreprinderi ieșene (Uzina metalurgică, C.F.S., Țesătura, Nicolina etc.). În felul acesta oamenii primesc toate lămuririle necesare asupra formalităților de îndeplinit și a proiectelor oficiului.

— Care ar fi aceste proiecte pentru perioada apropiată?

— Ponderea continuă să fie așezată pe cartierul „Alexandru cel Bun”. În plus, va fi terminat blocul început pe strada Costache Negri și Blocul B-1 de pe strada Anastasie Panu. De asemenea, construcțiile din strada Pușkin și cele de confort din Păcurari (în vecinătatea Fabricii de țigăre). Mai avem în plan pentru centrul orașului — amplasare nedefinită încă — un bloc de 20 apartamente și unul de 12 apartamente. Precizăm că e vorba de perioada 1974—1975.

— Iar pentru 1976?

— Cinci blocuri cu 200 apartamente în zona Bahlui 4, 12 blocuri cu 850 apartamente în zonele Bahlui 1 și 2; două blocuri cu 500 apartamente confort 1, în zona Păcurari (Fabrica de țigă-

rete), două blocuri a câte 66 de apartamente confort doi în Anastasie Panu, blocul Carmen de pe str. Dimitrov (peste drum de Sf. Spiridon) și un alt bloc pe str. Dimitrov, colț cu str. George Enescu. În rest, plombe pe Ștefan cel Mare, Păcurari etc.

★

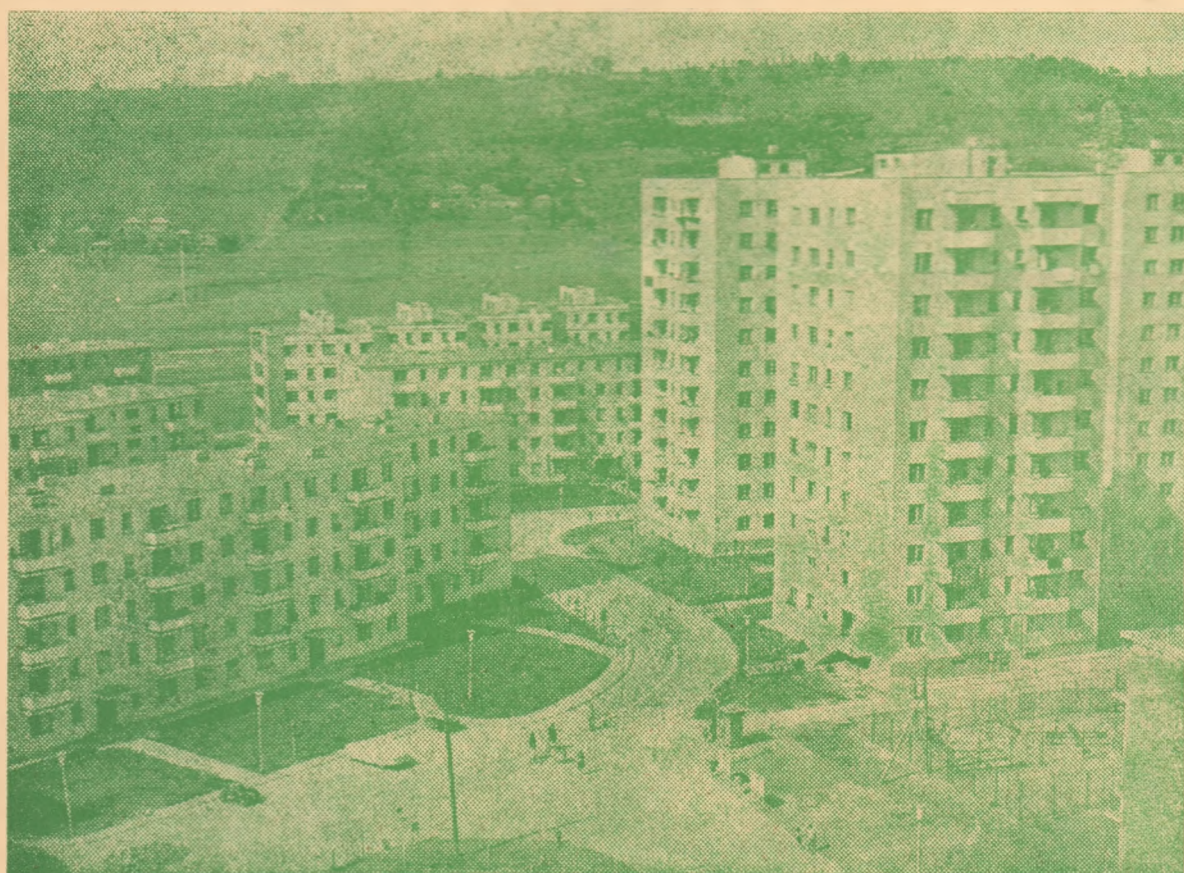
În încheiere din nou precizări privind condițiile de procurare a unei locuințe;

În primul rînd vom sublinia că atribuirea creditelor atît pentru construirea de locuințe proprietate personală cît și pentru cumpărarea locuințelor ocupate în calitate de chiriaș, se face pe baza unei largi consultări a colectivului de muncă în care își desfășoară activitatea solicitanții și anume: aportul în producție, necesitatea stabilirii în unitatea respectivă, condiții de locuit, numărul de copii etc. Este clar că această prevedere urmărește sprijinirea, stimularea oamenilor merituoși și a familiei.

Un alt element: prețul de contractare e un preț ferm, înlăturînd deci orice echivoc și bucurîndu-se de încrederea solicitantului. Și privind tot acest lucru: prețurile pe categorii de confort și număr de camere sînt unice, aceleași pe întreaga țară, combătînd arbitrarul legat de deviz. Totodată, s-a stabilit că prețurile de bază sînt identice atît pentru noile locuințe ce se contractează, cît și pentru cele ce sînt deja construite și se vînd, diferențele de preț intervenînd doar în raport de uzură, cheltuieli implicate de fundații diferite și de gradul finisajului.

Prin noua reglementare se precizează confortul maxim; de asemenea, au intervenit modificări în stabilirea ordinei de prioritate, pornindu-se de la imperativul asigurării unei cît mai perfecte echități sociale. Nu sînt lipsite de interes nici îmbunătățirile privind obținerea de credite.

Pentru orice relații, adresați-vă Oficiului pentru construirea și vînzarea locuințelor — Iași, str. Ștefan cel Mare, în localul Consiliului municipal — etaj.

O imagine din cartierul „Alexandru cel Bun”

„UNIREA” IAȘI o marcă de încredere

Nu e un secret pentru nimeni: „Unirea” — Iași, livrează produse de o calitate excepțională, de la ulei pînă la margarină, bucurîndu-se de încrederea publicului

— Ce stă la baza succesului produselor d-voastră în masa consumatorilor? — Ne-am adresat tovarășului inginer GHERASIM CRUSOS, directorul întreprinderii.

— În primul rînd e vorba de exigență și în al doilea rînd tot de exigență. Aceasta ca urmare a experienței cîștigate în acești ani de muncă încordată, în care

oamenii s-au format alături de mașini și s-a stabilit în fabrică aceea atmosferă de emulație ce caracterizează întreprinderile mature.

— Vă considerați o fabrică maturizată?

— În sensul bun al termenului. Să mă explic: în perioada de început, oamenii mizează pe cantitate, urmărind saltul cifrelor. Dar, pe parcurs, optica se schimbă și încep să fie căutate succesele recoltate din opțiunea publică. Se naște dragostea pentru emblema fabricii, amorul

propriu pentru calitatea produselor, mîndria de a ști că lucrezi într-o unitate stimată. Și atunci începi să fii exigent chiar de la materia primă, să gîndești producția, să te preocupi pentru îmbunătățirea celor realizate. În acestea constă maturitatea unei întreprinderi, în confundarea oa-

menilor cu firma pe care o poartă ambalajele, în dorința de a auzi cît mai multe cuvinte bune despre produsele intrate în circuitul comercial.

— Se pare că „Unirea” a eucerit sufragiile pieții.

— Mai avem încă de făcut ameliorări și ne preocupăm sorti-

mente noi. Deocamdată, am reușit să impunem „Unirea” în preferințele gospodinelor și vă asigur, n-a fost ușor deoarece e cunoscută ambiția femeilor de a fi și maestre ale artei culinare și substituțiile lor în materie de gust.

Rep.

— Aș dori să începem această convorbire cu invitația de a vă autodefini.

— Este foarte greu. Pot spune cel mult că definiția oricărui om de cultură care se recunoaște aparținând unui popor, unei națiuni, unei limbi, unei civilizații specifice este, în fond, o definiție eclectică. Eu sînt, într-o măsură, ceea ce au pus în mine Eminescu, Blaga, Arghezi, Vianu și alți mari înaintași. Eu sînt un produs. Sînt un produs, cum ar spune Taine, ca zahărul și vitriolul. Dar sînt un produs al locurilor acestora și al culturii acestora. Lucrul acesta l-am simțit mai bine ca oricînd călătorind.

— Pornind de aici, aș dori să dați o definiție a criticii de artă.

— Despre critica de artă am vorbit de multe ori. Cred că în articolele mele se găsesc nenumărate pasaje în care am încercat să definesc critica de artă. Personal, cred că, spre deosebire de ceea ce consideră unii artiști, care vād în critica de artă un prilej de publicitate, de reclamă și se supără ori de cite ori critica exercită alte funcții decît pe acelea de a le propaga opera, eu cred că funcția criticii este o funcție de mediator. De mediator între producătorul de cultură și consumatorul de cultură. Din pricina asta nu sînt foarte de acord cu mine nici colegii critici care țin morțiș să se știe că și critica este creatoare. Ceea ce este perfect adevărat, pentru că există o latură creatoare a criticii, însăși depistarea valorilor reprezintă o activitate creatoare, dar o activitate de tip secundar. Cred că rolul primordial într-o cultură îl au producătorii de cultură și că criticii sînt, vrînd-nevrînd, fenomene de gradul al doilea.

— Ce accepțiune dați termenului de modernitate în artă?

— Fiecare cultură trăiește prin numărul personalităților creatoare pe care le-a produs. Dar este tot atît de adevărat că nu putem cere unei epoci numai personalități de prim rang. Există evident „mici transmițători” și culmile tuturor lanțurilor de munți culturali, ca să spun așa. În general, „micii transmițători” într-o cultură sînt foarte preocupați să fie moderni. Ei crează nivelul general al unei culturi, aș spune nivelul mediu, cîmățul. În general, personalitățile creatoare care vor deschide drumul sînt moderne. Sînt esențialmente moderne. Dar modernitatea lor nu este recunoscută dintru început. „Micii transmițători” umblă după modernitatea recunoscută în alte părți ale lumii și caută să se asemeneze cu ea. Personalitățile originale sînt acelea care descoperă în structura de bază a societăților datele societății viitorului.

— Nu cumva unii artiști plastici, în goana aceasta de a fi moderni cu orice preț, exagerează?

— Există din nefericire și cazul în care artiști de bună calitate renunță să fie ei înșiși pentru a se asemăna cînd cu un curent, cînd cu o personalitate marcantă a unui curent din istoria artei contemporane străine. Dar lucrul este inerent și se petrece în toate culturile. Pe glob, totalizarea informațiilor se face într-un mod atît de inexorabil. Sîntem astfel avizați să cunoaștem evoluția multor artiști. Dacă vom fi la curent cu ceea ce se petrece în lumea întreagă, nu vom fi provinciali.

— Critica de artă cum se adaptează „inovațiilor”?

— Critica de artă a jucat un rol pozitiv. Aș spune că toate deviațiile extremiste care s-au produs în plastica românească au fost la timp semnalate, fără să spun jugulate, în orice caz negate și criticate de oameni foarte competenți, cum ar fi Comarnescu, Schileru, Beneș, Argintescu-Amza. Petru Comarnescu, de pildă, a reușit să reconstruiască tradiția culturală românească dintre cele două războaie. Personal, am încercat în mai multe rînduri să reintroduc conceptul de modernitate pe făgașele lui normale, arătînd că modernitatea înseamnă consens cu istoria, înseamnă o ținere a pasului cu vremea, înseamnă, în același timp, înțelegerea rosturilor adînci ale contemporaneității. La aceasta am fost ajutat de o

pleiadă de critici mai tineri între care Dan Hăulică, de origine din Iași, cel mai important și cu mult cel mai strălucit al generației sale. Am ajuns să-mi dau seama că Dan Hăulică este un precursor al criticilor care vor încerca să definească fenomenul artistic românesc contemporan.

— Pentru că veni vorba de tineri, care sînt raporturile dumneavoastră cu tinerii critici de artă?

— Eu sînt de ani de zile profesor la Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu”, institut care are o secție de istoria și teoria artelor, unde se pregătesc — pe lîngă muzeografi — critici de artă, cronicari, și redactori de specialitate. Am avut fericirea să constat că în acești ani s-au produs cîteva foarte marcante fenomene de ecluziune a conștiinței critice. De pildă: Andrei Pleșu, Cristina Anastasiu, Ruxandra Garofeanu, Teodor Redlov, Andrei Paleologu, Andrei Cornea. Sînt oameni care citesc foarte mult, se țin la curent cu para-

cu ION FRUNZETTI

despre artiști și critici

lelismul dintre arte, cu mișcarea filozofică și care au încă de pe acum un discernămint, un spirit critic format.

— Ce noutăți sînt la Institutul de istoria artei, al căru director sînteți?

— În momentul de față sîntem angajați în publicarea volumelor III și IV de Istoria artelor plastice. Sîntem în curs de a face toaleta ultimelor două volume și de a publica niște studii preîntîmpinînd volumul V, care ar fi Istoria artei contemporane de la 23 August încoace.

— Dar ce noutăți sînt pe masa de lucru a criticului Ion Frunzetti?

— Scriu la o Istorie a artei, lucrare văzută din punctul de vedere al unui critic angajat. Vreau să spun o Istorie a artei contemporane, văzută dinlăuntru ei de cineva care a trăit arta contemporană. Aș vrea să public această lucrare la „Meridiane”, editură care mi-a contractat-o și sper să apară în 1976, odată cu o mare lucrare despre Brăncuși, la care contribuî și eu.

— Cum apreciați mișcarea plastică din Moldova?

— Mișcarea artistică moldovenească a fost dintotdeauna în atenția mea. Din 1949 vin aici în fiecare an, cu ocazia expozițiilor. Cred că mișcarea artistică ieșeană are

un echilibru pe care aș dori să-l aibă foarte multe filiale ale U.A.P. Și acest echilibru, acest sentiment al identității cu sine se datorește faptului că tradiția plastică ieșeană este foarte bine înrădăcinată în sufletele și mințile celor care astăzi lucrează pentru progresul ei. Elementele de bază sînt cei care astăzi au trecut de 60 de ani: Mihai Cămăruș, Costache Agafiței, Petre Hârtopeanu, regretatul Nicolae Popa, Eugen Ștefan Boușcă, Ioan Petrovici, și ar fi trebuit să încep cu Victor Mihăilescu-Craiu, care a fost dintotdeauna o stea de primă mărime a plasticii ieșene, numai că modestia lui l-a făcut să se țină de o parte. Observați, așadar, că mișcarea artistică ieșeană are prin cine să strălucească. Spiritul novator, noile modalități în expresie își găsesc întru chipare în lucrările lui Dan Hatmanu, Francisc Bartok, Nicolae Matyus, Val Gheorghiu, Corneliu Ionescu. Ioan Gănju, Dimitrie Gavrillean, Liviu Suhar. De Gavrillean aș vrea să vorbesc în mod special pentru că opera lui este o adevărată demonstrație a felului în care se poate lega tradiția de modernitate.

— Dar despre cenaclurile sau celelalte filiale ale U.A.P. din Moldova?

— Sînt foarte legat de cenaclul „Nicu Enea” din Bacău, pe care, în 1968, l-am constituit și care s-a manifestat în diverse împrejurări într-un mod prestigios. Acum, cenaclul a devenit filială a U.A.P. La Piatra Neamț sînt cîteva talente foarte importante. Aș aminti pe Iulia Hălăucescu, pe Petre Petrescu sau pe Mihai Mădescu, un grafician de foarte bună calitate. Din nefericire, scenografia îl acaparează. Să nu-l omit pe Gheorghe Mocanu din municipiul Gh. Gheorghiu-Dej. Pe artiștii plastici din Focșani îi cunosc mai puțin.

— Ați călătorit foarte mult. Ați participat la nenumărate vernisaje organizate în străinătate, la multe întîlniri cu critici de specialitate. V-aș ruga să definiți locul plasticii românești în lume.

— Vedeți dumneavoastră, eu cred că e prematur să se vorbească despre pătrunderea plasticii românești în conștiința universală. Totuși, în circulația universală a bunurilor artistice, plastica românească este mult mai prezentă decît a fost întotdeauna. Expoziții se organizează cu sutele în străinătate de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste, de către U.A.P. și uneori de către artiști, care, la inițiativa unor patroni de galerii din străinătate, răspund invitației și-și formează o expoziție personală, de cele mai multe ori itinerantă în mai multe localități din țările respective. Plastica românească stă în momentul de față la nivelul oricărui mișcări plastice europene sau transoceanice. Dar este, poate, mai mult decît atît, un moment în care plastica românească ar putea să preia, aș zice, inițiativa, dacă ar înțelege că există o tradiție. Plastica românească, așa cum spuneam, a intrat numai în circulația bunurilor plastice universale. Prin alocuțiunea „n-a intrat încă în conștiința plastică universală” vreau să spun că nici unul dintre artiștii contemporani n-a ajuns să se impună cu maturitatea cu care s-a impus în trecut Constantin Brăncuși. Pînă în momentul de față, singurul artist român despre care se poate vorbi la nivelul la care se vorbește de marii maeștri ai contemporaneității este Constantin Brăncuși. Asta nu înseamnă că nu sînt cunoscuți și alți artiști, că nu s-au impus alte nume pe care lumea îi apreciază, fie la Veneția, fie la Tokio, fie la Paris, capitala artelor, cu prilejul unor expoziții internaționale. Dar plastica românească actuală trebuie să se manifeste nu ca bătînd în struna — aș zice — curentelor care, acolo, își dispută înțietatea, ci ca aducînd o notă a sa, proprie, și cred că trebuie căutată această capacitate a plasticii românești de a-și revalorifica tradițiile seculare și multisekulare ale acestui străvechi pămînt carpato-danubian.

Interviu consemnat de
Marin FLOREA

CUNOAȘTEREA REALITĂȚII, CONDIȚIE A CREAȚIEI

Este un adevăr axiomatic faptul că, exprimînd în mod artistic viața bogată și munca avîntată a poporului, scriitorii, artiștii în general aduc o contribuție de seamă la dezvoltarea culturii naționale, la formarea conștiinței socialiste a omului nou. Dintotdeauna, adevărații artiști au exprimat în operele lor realitatea vremii, au fost alături de popor, pregătindu-l și însuflețindu-l în lupta pentru idealurile nobile de libertate și progres social. Confirmînd acest adevăr și revitalizîndu-l din perspectivă contemporană, scriitorii, artiștii societății noastre socialiste se identifică fără rezerve cu aspirațiile oamenilor muncii de făurire a unei vieți tot mai fericite, înțelegînd semnificația majoră a celor spuse de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în expunerea făcută la Plenara C.C. al P.C.R. din 3-5 noiembrie 1971: „În uriașă activitate creatoare de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, literatura și arta trebuie să aducă o contribuție tot mai activă. Avem nevoie de proză, de poezii, de piese de teatru, de filme, de muzică, de picturi, de sculpturi care să inobileze pe om, să-l însuflețească la fapte mărețe, eroice. Toate lucrările de artă, executate în forme și stiluri foarte variate, trebuie să redea preocupările și realitățile epocii pe care o trăim, viața poporului (...). Nu avem nevoie de o artă care să poleiască cu aur realitățile, dar nu avem nevoie nici de o artă care să acopere nu noroi sau smoală aceste realități; avem nevoie de o artă care să fie suflet din sufletul poporului, să redea și greul și bucuria și visurile spre viitor ale oamenilor muncii, o artă izvorîndă din realitățile națiunii noastre, profund umanistă”.

Iar în proiectul Programului P.C.R. se subliniază cu fermă îndreptățire că „literatura și arta nu sînt creații unor aleși deasupra vieții, trăind și gîndind înafara relațiilor sociale; ele exprimă transformările care au loc neîncetat în societate, euceririle forțelor revoluționare progresiste, gîndirea înaintată a fiecărei epoci. Literatura și arta sînt rodul forței creatoare a societății, expresia geniului și a sensibilității poporului însuși — pe care adevăratele talente le întrușchipează în lucrările lor”.

Sînt mereu în atenția creatorilor de frumos îndemnul secretarului general al partidului: „Redați în artă mărețele transformări socialiste ale țării, munca clocotitoare a milioanele de oameni; veți găsi și contradicții și conflicte reale, nu închipuite, și fapte mărețe emoționante, demne de numele de om!”

Pentru a putea răspunde acestor nobile îndemnuri, creatorul trebuie să cunoască în profunzime viața, realitățile, oamenii despre care dorește să scrie. Cunoașterea

rea realității nu înseamnă simplă informare prin lectură de ziare sau chiar prin rapide deplasări de documentare; cunoașterea realității e un proces complex, care presupune participare activă la întreaga viață socială, contact permanent al artistului, al creatorului cu oamenii muncii, descoperirea și pătrunderea înțelesului profund, a sensului esențial al aspectelor conflictuale din realitate, care pot sta la baza unor opere demne de această epocă. Dramaturgii mai ales caută în realitate acele „contradicții și conflicte reale” despre care vorbea secretarul general al partidului, contradicții și conflicte fără de care teatrul nu poate exista ca gen literar. Cunoașterea temeinică a realității îl va scuti însă pe dramaturg de eroarea desprinderii acestor „conflicte reale” din contextul general al vieții și de a le privi izolat. Orice contradicție, orice conflict se produce — în realitatea societății noastre socialiste — pe un fundal general solid și optimist care îl ferește pe scriitor de concluzii lacrimogene sau sceptice. Iată, de pildă, piesa lui Mircea Radu Iacoban, „Simbătă la Veritas”: eroii sînt niște tineri care se întîlnesc după zece ani de la absolvirea facultății și-și confruntă realizările, greșelile, păcatele, ratările; e un rechizitoriu sever la adresa egoismului și comodității în gîndire, la adresa indiferenței față de semen, la adresa ratării prin descurajare și indolență. Toate acestea sînt posibile în viața noastră, dar dramaturgul, dovedind o bună cunoaștere a esenței vieții, a caracterului profund umanist al societății în care trăim, a circumscris conflictele unui climat general sănătos, capabil să-i integreze unui circuit normal pe toți eroii, după consumarea dramei lor individuale.

Piesa la care lucrez în prezent e o comedie dramatică din viața satului contemporan. N-aș putea spune exact cînd m-am documentat pentru ea; cred că documentarea a început din clipa în care, copil fiind într-un sat din Moldova, am înțeles primul oftat al unui țaran, prima lui strigătură la horă, primul cîntec de muncă, prima privire spre norii aducători de ploaie, prima uimire în fața unui tractor, prima îndoială la semnarea unei cereri de intrare în colectiv, prima explozie de bucurie în fața celor dintîi succese comune, și așa mai departe. Mă întreb, totuși, mereu dacă e suficient cît cunosc, dacă procesul cunoașterii acestor realități despre care scriu a atins cota de la care să-mi pot asuma răspunderea transferării realității în imagine artistică. Răspunderea e cu atît mai mare cu cît în teatru, mai mult ca în oricare alt domeniu al artei. Imaginea artistică se confundă adesea, în convingerile spectatorilor, cu realitatea însăși. O asemenea „confundare” este fără în-

doială de dorit și ea e semnul sigur că dramaturgul (cărui i s-a alăturat regizorul și actorul) a cunoscut realitatea în termenii ei cei mai caracteristici.

Cunoașterea realității determină fără îndoială o atitudine a scriitorului față de aceasta; în acest sens, un dramaturg prestigios scria recent, parafrazîndu-l pe Marx, că problema pe care trebuie să ne-o punem nu este numai de a privi și interpreta realitatea, ci de a o schimba în mai bine. Nu cunosc altă sarcină mai nobilă pentru un creator.

Spuneam mai sus că la cunoașterea realității se ajunge prin participare activă la viața societății, prin contacte permanente cu oamenii muncii; un asemenea proces are un dublu avantaj: de pe o parte, creatorii au prilejul unei pătrunderi directe în miezul realității lor și deci șansa cunoașterii nemijlocite a pulsului real al vieții, iar pe de altă parte ei participă astfel concret la lărgirea orizontului cultural al maselor, la stimularea și rafinarea gustului lor artistic.

În efortul nostru continuu de a investiga realitatea vie a prezentului socialist, avem călăuză cuvintele desprinse din Tezele Comitetului Central al Partidului Comunist Român pentru Congresul al XI-lea al partidului: „Pornind de la rolul important al literaturii și artei în formarea și educarea omului nou, de la realizările dobîndite în dezvoltarea creației artistice, partidul va stimula și în viitor făurirea unei arte și literaturi de o înaltă ținută umanistă, bogate în idei și sentimente nobile, inspirate din viața și munca poporului, din idealurile socialismului și comunismului, realizate în stiluri și maniere de creație variate, care să îmbogățească patrimoniul culturii noastre socialiste și tezaurul artei universale, să contribuie la continua înflorire a vieții spirituale a poporului nostru”.

Creația literar-artistică găsește astăzi, mai mult ca oricînd, în realitatea dinamică, în continuă transformare și înnoire a vieții noastre socialiste, un nepuizabil teren de investigații, un izvor nesecat de rodnică inspirație. Introducerea în artă și literatură a acestui univers omenesc inedit pe care îl oferă socialismul, problemele fundamentale ale existenței omului în noua societate constituie o condiție hotărîtoare a valorii și trăinicieii artei noastre.

Operele care se află pe mesele de lucru ale scriitorilor, acum, în preajma Congresului al XI-lea al partidului — sînt rodul unor asemenea investigații în terenul realităților dinamice ale societății românești socialiste.

Ștefan OPREA

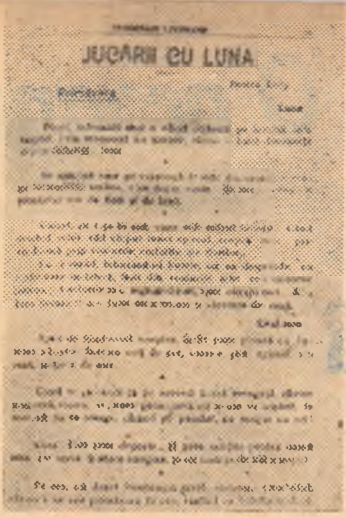

file de arhivă

JUCĂRII PENTRU LILLY

Printre puținii scriitori români care și-au mărturisit, în amănunțime, debutul, s-a aflat și Ionel Teodoreanu. Din declarațiile sale (publicate în „Rampa”, în 1930), aflăm astfel, cu surprindere, că începuturile literare pe care le-a considerat ca atare, datează din clasa a patra de liceu și au stîrnit, la vremea respectivă, un grav „conflict” între tînărul debutant și profesorul său — scriitorul Calistrat Hogaș. „Am descoperit că aș avea vocație de scriitor — spune Ionel Teodoreanu — cînd eram în clasa a patra la Liceul Internat din Iași. Îl aveam profesor de română pe Calistrat Hogaș. Într-o zi ne-a dat o temă: să descriem fosforescența mării, reproducînd din memorie ce ne-a impresionat mai mult dintr-o descriere a acestui fenomen. Cîșisem ceva despre aceasta, de Flammariion, dar am încercat să văd singur, cu ochii mei, fenomenul despre care este vorba. Am înșirat pe două pagini de caiet vreo 80—100 de metafore prin care căutam să redau cît mai fulgurant, mai plastic, fosforescența mării. A doua zi vine Hogaș cu tezele. Se așează la catedră și, filfind într-o mîna o teză, exclamă, congestionat: — Cine-i porcul de Ionel Teodoreanu? I-am răspuns, ridicîndu-mă din bancă: — Nu mă numesc decît Ionel Teodoreanu. — Ești un porc, totuși, fiindcă debutezi în literatură cu un plagiat — a repetat Hogaș. Apoi, după o pauză: — la să-mi spui acum, băiete, de unde ai furat imaginile astea? Aș putea spune că acesta a fost debutul meu în literatură. Belșugul imaginației mele, pe care abia îl descoperisem eu însumi, a fost socotit de scriitorul Calistrat Hogaș ca un furt literar. De la acea epocă și pînă la 16 ani, am umplut un sac întreg cu caiete pe paginile cărora sint consemnate cîteva mii de metafore prin care căutam să exprim tot ce vedeam. În publicistică am debutat la revista-pamflet „Hiena” unde am publicat grupuri de metafore din sacii mei.”

Căutam în colecția revistei „Hiena” și găsim, în numărul din 22 iulie 1919, prima colaborare: *E sabbatul vîntului*. Dar nu acesta a fost debutul în publicistică al lui Ionel Teodoreanu. Înainte de două luni — la 18 mai 1919 — publicase în revista „Insemnări literare” (redactată de Mihail Sadoveanu și de G. Topîrceanu): *Jucării cu luna* — notații metaforice (*jucării*, cum le-a numit, *pentru Lilly*); iar la 25 mai 1919, *Imn*, „închinat lui Lilly”.

Jucării pentru Lilly au apărut în continuare, în revistele „Viața românească”, „Gîndirea” și „Gîndul nostru”, între anii 1919 și 1922.

Ion MUNTEANU

TOP CRONICA RTV-IAȘI-37

— secția română —

1. Ani fericiți (I. Cristinolu) — Corina Chirlac;
2. Adolescenții (M. Dragomir) — Olimpia Panclu;
3. Glossa — Pro Musica;
4. Cîntec pentru pace (Il. Toader) — Capitol;
5. Anule, Hanule — Phoenix;
6. Chemare — F.F.N.
7. Saluțiul grădinilor — Amicil;
8. Orașul — Eduard Togoreanu;
9. Legenda Sarmisegetusei — Experimental Quartet;
10. Sinteze — Sfinx.

— secția străină —

1. Anima mia — Cugini Di Campagna;
2. Mockingbird — Carly Simon & James Taylor;
3. World Without Music — José Feliciano;
4. On My Lige — Jimmy Aliff;
5. Perche ti amo — I Camaleonti;
6. Mais je t'aime — Marie Laforet;
7. Sugar Baby Love — Rubettes;
8. Seasons In the Sun — Terry Jacks;
9. Rock & Roll Evrybody — Barabas;
10. Let It Be Me — Demis Roussos.

In citeva cuvinte

● Drumul Transfăgărașan — inaugurat vineri 20 septembrie crt. de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — înseamnă, în limbajul constructorilor 4 milioane m.c. de derocări și terasamente, 28 poduri și viaducte, 550 podete, și tunelul de 1 km. care străpunge masivul dintre virfurile Negoiului și Moldoveanu. Pe o distanță de 90 km șoseaua urcă pînă la 2040 m. coborînd apoi pe lingă barajul de pe Argeș și unind astfel plaiurile transilvane cu cele muntene.

● O autorizată monografia istorico-economică privind „Platforma industrială Săvinești și împrejurimile” a apărut la Piața Neamț. Autorii: Const. Botez, Ioan Burduja, Aurel Cuciureanu și Cost. Turcu. ● Dispar anotimpurile pe Terra datorită „alinierii planetelor și influenței marelui solar”, crede prof. John Gribbin (Cambridge), pe care revista „Magazin” îl pune în controversă cu climatologii organizației meteorologice mondiale. ● În proiectul său de „Istorie polemică și antologică a literaturii române” pe care o publică număr de număr în „Săptămîna”, Eugen Barbu face un popas de aleasă incitare în grădina cu psalmi a lui Dosoftei. Concluzia: „nu avem în față o simplă muncă de traducător, așa cum afirmă cu atîta lipsă de răspundere Ion Bîanu, ci o emergență poetică a unor valori inestimabile ale tezaurului limbii noastre de care nu ne putem dispensa, fără a crede vreun minut că facem din patriotism cea mai mică concesie”. ● Actrița Anny Braeski își scrie memoriile, activitatea sa imbrățișînd o perioadă de cinci decenii din viața Naționalului ieșean. ● Cîteodată copiii fură ouă de acasă și le transformă în culori. Făptașii sînt membrii ai cercului de artă plastică „Urmașii lui Ștefan” de la Cotnari-Cirjocia-Horodiștea (Iași), cărora revista „Flacăra” le dedică o pagină de admirabile reproduceri după lucrările lor. ● „Tineretea e o fază de decentrare a individului, deschidere spre altul, spre semenii, în afară. Este în același timp dezvoltarea capacității de a te așeza în punctul de vedere al altuia, aproape pînă la identificare cu altul”, explică atît de convingător acad. V. Pavelcu în interviul acordat revistei studențești, „O pinia” — Iași (nr. 2—3).

Concursul

de poezie „Labiș”

Ținuturile Sucevei s-au dăruit poeziei cu întreaga lor frumusețe și tradiție, cu generoasa lor substanță contemporană. Desfășurarea celei de a VI-a ediții a Concursului național de poezie „Nicolae Labiș” (21—22 septembrie a.c.) a venit să confirme o dată mai mult pasunea pentru literatură a publicului din Țara de Sus, demonstrînd totodată excelențele valențe de concepție și de organizare ale forurilor locale de resort.

Este o certitudine faptul că această manifestare de poezie purtînd numele vesnic-tînărului Labiș a ajuns să aibă o evidentă autoritate în planul spiritual al întregii țări. Prezența la Suceava a unui mare număr de scriitori a constituit nu doar expresia unor adevărate personalități, ci a formulat în fond un veritabil omagiu de breaslă adresat unor locuri care au dat țării atîtea nemuritoare valori de cuget.

Șezăntările literare de la Fabrica de tricotate „Zimbru” sau de la Grupul școlar de industrializare a lemnului din Suceava, de la Liceul „Nicu Gane” din Fălticeni sau din satul Stulpicani — au

verificat trîncia punților evidente dintre poet și cititor, coeziunea de mare farmec dintre condeiul liric și sufletul deschis către frumusețea ideatică a cuvintului.

Juriul celui de al VI-lea Concurs național de poezie „Nicolae Labiș” a certificat cîteva tinere speranțe ale liricii românești. Versurile premiate au cîntecul fără seamăn vîrstelor de început, profunzimi de netăgăduit, iubire fierbîntă față de poporul nostru constructor al socialismului, față de partidul comunistilor, față de patria română.

Iată numele cîștigătorilor: premiul I — Dorin Sălijan (Satu Mare); premiul II — Ecaterina Fodor (București); premiul III — Nicolae Petru (Sibiu); mențiune I — Nicolae Nicoară (Baia de Arieș); mențiune II — Petru Dinu Marcel (Timișoara); mențiune III — Ioana Ileana Ștefco (Baia Mare); mențiune IV — Mihailcea I. Gheorghe (Constanța). Premiile speciale: al ziarului „Zori Noi” — Vasile Zetu (Crucea — Suceava); al Com. jud. U.T.C. — Virgil Rațiu (Bistrița); al Cons. jud. al pionierilor — Hreciu Didina (Rădăuți); al Editurii „Junimea” — Petri Domnița (Bistrița).

Revista „Cronica” îl felicită călduros, colegial și cu mare încredere pe cei mai recentii laureați ai concursului „Labiș”, anunțîndu-și cititorii că în cel mai scurt timp va publica un grupaj din versurile acestora.

Expoziții

● „Interpretări” se intitulează expoziția lui Aurelian Dinulescu vernisată vineri 20 sept. în Galeria „Cronica”. Așa cum a subliniat în cuvîntul de deschidere criticul Liviu Leonte, uleiurile și grafica prezentată confirmă evoluția interesantă a unui talent frust din cea mai tînără generație artistică a țării.

● La Muzeul de artă din Roman se află amenajată o expoziție realizată cu lucrări, selectate din colecțiile particulare ale orașului. Pot fi văzute uleiuri și desene de Băeșu, Băncilă, Nicu Enea Tarasov, Octav Angheluleț, urmați de Bulgărașu, Lazăr, Cumpănașu și alte pe-

nele din epoca romantică a picturii noastre. În general, o expoziție ce te obligă să apelezi la amintiri.

● Tot la acest muzeu a avut loc duminică 22 sept. crt. vernisajul expoziției „14 picturi” de Dan Hatmanu, reunind o seamă de lucrări expuse peste hotare și în cele două recente expoziții de la București, deci ultimele sale creații. În fața unui public interesat, în frunte cu profesori și elevi ai Școlii populare de artă și ai celorlalte școli românești, au vorbit despre modernitatea artei lui Hatmanu scriitorul Aurel Leon și prof. N. Ciobanu, după care artistul a explicat sensurile picturii sale.

O revistă orală

Casa de cultură a tineretului și studenților Iași, sub noua direcție (a poetului Ion Chiriac își anunță un fructuos an în ceea ce privește activitatea literar-artistică. Proiectul unei reviste orale care va „apărea” lunar se arată bine gîndit și variat ca problematică. Din bogatul sumar al revistei reținem rubricile: confesii literare (scriitorii protagoniști vor evoca o împrejurare decisivă pentru cariera lor literară); o antologie lirică în selecția autorului; transpuneri muzicale și plastice, inspirate din creația poezilor invitați (își anunță participarea corurile de cameră „Animosi” și „Pastorala”, orchestra simfonică a C.C.T.S., formațiile de muzică ușoară și muzică progresivă conduse de Titel Popovici, grupurile vocal-instrumentale „Flacăra Folk '73” și „Crim”); dialoguri privind actul creației — între poeți și critici; debuturi lirice și lansări de cărți; momente umoristice (epigrame și parodii).

Dincolo de sumarul propriu zis al acestei reviste-spectacol, inițiatorii ei intenționează constituirea unei biblioteci cu volume și manuscrise autografe și a unei fanoteci literare. Așteptăm cu emoție și curiozitate primul număr (proiectat pentru luna octombrie a.c.).

Tele-regrete

Ceea ce le-a lipsit piteștenilor, în emisiunea ce le-a fost recent dedicată, a fost, în primul rînd, o tele-idee. Pentru că, la urma urmelor, „Mica serenadă” de Mozart, executată de elevii unei școli de muzică, dansurile populare amplu desfășurate în aer liber și chiar cele două brigăzi artistice de amatori, cu muza lor satirică zelos angajată în curente treburi gospodărești — deci toate laolaltă și fiecare în parte meritau locul hărăzit în program. A căruia lipsă de relief nu ține deci neapărat de absența unor numere memorabile, cît de facilă încrustare a celor existente în cea mai banală montură a unui comperaj de un simplită dezolant. Și nu că prezentatorii ar fi fost lipsiți de farmec și prestață, dar prea au fost puși să circule pe microscopul fir al spiritelor de duzină, neglijent agățate de la un număr din program la celălalt, ca să nu se agate cu disperare de volanul autoturismului „Dacia 1300” în care au fost instalați, așteptînd ca totul să se termine cu bine...

N. IRIMESCU

SPORT

OPINII

La ceas de toamnă, cu brîndeșe țîșnind ireal din paștile proaspăt cosite, la vremea preschimbării alunilor în vetre de jîratie, fotbalul nostru cunoaște febra sesiunii de examene. Meciu-test cu echipa Bulgariei s-a consumat miercuri, adică la două zile după predarea acestor rînduri spre tipărire. În chip de... tirzie avâncronică, am alcătuit, grupînd opinile cîtorva scriitorilor, un sondaj demn de interes pe tema încrederei. Desigur, în momentul în care citiți prezenta rubrică, securile meciului Bulgaria—România se vor fi stîns. Oricum, scriitorii ne-au oferit atunci, cu 48 de ore înaltea meciului, următoarele răspunsuri (pe-un sfert în glumă și pe trei sferturi serioși):

1. CREDEȚI ÎN ACTUALA FORMULĂ A ECHEPEI NAȚIONALE?
- Aurel Dragoș Munteanu: Nu.
- Dan Deșliu: Nu este nici cea mai bună, nici cea mai proastă cu putință.
- Nicolae Dragoș: „Deocamdată nu” — cum ar spune poetul Geo Dumitrescu, răspunzînd la rubrica Poșta redacției. Cu toate că mulți dintre titularii naționalei nu mai sînt de mult începători. Sau, poate, tocmai de aceea...
- Andi Andrieș: Din nefericire, credința mea nu a-junge.
- Ion Țugui: Nu cred în nici o formulă, dar aștept o echipă bîntuită de energie și de șansă...
- Laurențiu Ulici: Eu cred sau nu cred, mă întreb însă dacă și echipa crede în actuala formulă!
2. CE ECHEPĂ AȚI PROPUNE?
- Laurențiu Ulici: Echipa... Olandei.

Ion Țugui: Una care să înmănușeze realmente cei mai buni jucători, „tratați” dincolo de interesele de club. Andi Andrieș: Deleanu și încă patru, Dumitru și încă cîneva, Lucescu lingă alții trei. În total, unsprezece, Dan Deșliu: Aș încerca revenirea — măcar cu titlu experimental — la formula „jucătorilor cei mai în formă” la ora respectivă.

Aurel Dragoș Munteanu: Ce ați spune dacă oamenii care cunosc literatura după ureche ne-ar oferi soluții în munca noastră? Nu intenționez să fac pe amatorul sfîtos. Echipa s-o alcătuiască specialiștii.

3. DACĂ AȚI CONDUCE DESTINELE FOTBALULUI ROMÂNESC; CARE AR FI ÎNȚIUA MĂSURĂ PE CARE AȚI LUA-O?

Andi Andrieș: Aș cumpăra băieților bocancul noi și imediat aș lua a doua măsură.

Dan Deșliu: Aș stabili un statut preclis atît al jucătorilor, cît și al conducătorilor de echipe la toate categoriile (diviziile) fotbalului autohton.

Aurel Dragoș Munteanu: I-aș lăsa pe cei care știu să lucreze. De pildă, pe Titi Teoșcă.

Ion Țugui: Aș propune... reînființarea fotbalului nostru.

Laurențiu Ulici: Mi-aș lua un concediu de studii pe cîțiva ani, la Amsterdam, la München...

Nicolae Dragoș: Mi-aș da demisia.

La rubrica regulamentară „Dacă mai aveți ceva de adăugat”, Dan Deșliu notează: „Da. Un strigăt de alarmă a-propo de criza de portari de excepție și unul similar în legătură cu necesitatea (veche) unor atacanți atletici, percutanți”.

M. R. I.

O prognoză literară franceză (III)

Împreună cu René Maril Albérés, vom examina mai de aproape acum notele reliefante ale prozei noi și ale celei „structuraliste” — diferențiabile uneori între ele doar din punctul de vedere al intensității de afirmare: se cuvine s-o facem fiindcă acestea sînt notele de la care pornește literatura franceză „de pointe” a ultimului sfert de veac al celui de al doilea mileniu. Principalele observații s-au și făcut — și nu e cazul să-i pretindem lui Albérés numai noutăți. Socotim că este bine însă ca unele constatări să fie repetate, pentru că între timp terenul s-a mai tasat și ele capătă acum altă stabilitate (mai ales într-un asemenea context, unde se pot preschimba din eventuale impresii critice, în date de istorie literară).

O primă trăsătură a n-o putui scăpa nimănui: „Inconștientul treptat a rolului personajului romanesc, pînă la completa sa extincție. În proza preocupată de condiția umană, personajul secolizează întrebările și eventualele răspunsuri) din fiecare operă. Romancierii noi și fantezii se instrăinează însă tot mai mult de „existență” și, în consecință, se dispensează și de printr-un el literari. Nu trebuie să se oșchidă totuși că personajul moare „de tot” după 1945, cum amintea destul de sumbru capitoul VII al cărții lui Albérés. Ni se pare că pînă și într-o bibliografie necel aberantă (referindu-ne, firește, la un caz limitat, încă aceluși în proză, deși imaginabil, să zicem, ca un fel de lirism verbalizat — sau „cel vorbit de limbaj” — intruchipează totuși, în felul și la nivelul său, un „personaj” și un „martor”, despre care celălalt va avea totdeauna de „înțeles” și de afirmat ceva — cu sau fără voia „autorului”. Personajul nu va sucomba cu adevărat decît în „ROMANUL” cu toate paginile albe, fără titlu și fără autor.

În „degringolada” personajului literar există destule forme de tranziție și faptul că el vizază cumva pînă și în unele romane zise „structuraliste”, a și fost remarcat de Albérés. În realitate, „involuția” are loc pe căi diverse: una este, de pildă, singularizarea și „estetizarea” maximă (în sens etimologic) a personajului-dandy, provenit din secolul trecut, dar care și-a schimbat mai întîi afectarea în insolentă, odată cu Pivnițele Vaticanului, pentru ca mai tîrziu, după 1950—65, să ia chip de hippy, instrăinat de societate și refugiat în trăirile lui sexuale — și altceva reprezintă efasarea personajului „tipic” din romanul clasic. În tranziția lui de la o personalitate bine conturată la o imagine din ce în ce mai ștearsă a „Omului” în general, pînă la deplină lui anonimizare. Primul proces schimbă doar natura calităților individualizante, hiperbolizînd izolarea personajului, cel de al doilea le face să dispară cu totul. Pentru Albérés e vorba aici de un drum care duce de la supradeterminarea balzaciană la subdeterminarea kafkiană sau faulkneriană; odată cu romanul lui Musil, omul nu mai are „calități”. Evident, „acest personaj... subdeterminat... este situat într-o lume de asemenea subdeterminată”.

Că omul nu înseamnă numai decît o structură psihică coerentă și oriunde la fel de înalt „umană”, arătase încă Dostoievsky; cu cît ne apropiem însă de anii 70, de la personalitatea plină de contraste se aluneacă la impersonalitate și lipsă de identitate (la Robbe-Grillet), pentru a se ajunge la o existență pur larvară, de farsă tragică, la Beckett. În „noul roman-nou”, vorbește „nu știm cine”, spusul „nu știu ce”. Literatura abstractizantă are însă o misiune destul de grea, din cauza încăpățînării cuvintelor de a semnifica.

Anihilarea treptată a identității personajului antrenează în mod inevitabil reformularea timpului și spațiului „care îl defineau în romanul mai vechi. Unul anonim nu i se potrivește decît „un roman-nebulos ale căru coordonate nu mai corespund celor obișnuite”. În ce privește timpul, cu el se pot întimpla multe, poate să se încălcească într-un hățis de fapte (Dos Passos), sau poate rezulta dintr-o „juxtaponere” în afara oricărei „sintaxe” (Faulkner): ori, dimpotrivă, poate fi intermitent și cu rapeluri neașteptate la mari distanțe timpului „telescopice” al lui Proust). La autorii „noului roman”, timpul e adesea ciclic și „reversibil” ca sens; la cei ai romanului „structuralist”, regresivitatea pe firul temporal nu se mai oprește însă acolo unde totul „a început”, ci se încearcă o pătrundere „dincolo” e vorba de acum de a surprinde romanul înalate de a fi roman, sau cel puțin insinuate de a fi povestire”. În etapa lui „panoptica”, „informa și eozicid”, după cum o numește Albérés.

„Oare, în chip firesc cu personajul ce se învîrte în cerc și cu timpul „discontinuu”, spațiul romanesc devine și el nesigur, „baroc” de cea mai multă ori. În „noul roman” — și cel care îl succede — el ia forma unui oras labirintic și enigmatic, a unui „de se întinde”, înlocuind vechia definire de decoruri. Căpătînd dimensiuni atât „înăuntru” cît și „în afara”, vorbitorului”, noul gen spațial transformă romanul într-un „continuum, un spațiu-timp care se dezvoltă prin scrierile”: în loc să fie „geometric”, el e „magnetic”. Astfel, la Jean-Pierre Faye, spațiul este unul de acorduri și de contra-puncturi; distincția între „personaj” este „într-unul sau altul” (într-unul sau altul) și spațiul ambianță în care el se mișcă și se conturează.

Treptat, conștientele îndepărtării de social și uman conduc la vidul logicului, tradus și în incapacitatea „noilor romancierii noi” de a crea cu mijloacele acestui panonizat noi mituri de valoare celor vîrte în timpul memorabile: lipsește în societățile închipuite mitogenoză și amplioarea și rezonanța vechilor produse colective, fiindcă lipsește mai întîi necesitatea ei obiectivă. Poezia și farmecul secolara proveneau totuși din ciutarea unor căi spre lumină, a unor formulări epico-lirice plauzibile ale destinului; „neo-noul roman” încearcă o cale opusă, de intensificare artificială a umbrelor — de unde și pesimismul sau. În cele din urmă, literatura trebuie să se sinucidă — aceasta consensînd totodată triumful celei mai grăitoare tăceri, sau, ca să reluăm niște cuvinte ale lui Maurice Blanchot, citate de H. Meschonnic: „Extraordinarul începe în clipa în care mă opresc”. Pentru moment, intrucît nu pare că ar fi dispus chiar să se oprească, romanul „neo-nou” sondează la celălalt capăt, în zona pre-romanului, unde totuși „ceva se mișcă”, transformînd vibrația internă indistinctă în „limbaj”.

Acesta din urmă este o adevărată categorie monarhică astăzi, cu deosebire pentru romancierii „structuraliști”; „la limită... el se substituie omului”. O carte ca *Overture* a lui Jean Thibaudau nu mai are nici personaj, nici subiect, timpul și spațiul se involburează nedefinite: „romanul-vorbire se dezvoltă ca o relație cu lumea, dar cu o lume care nu mai este jalonată de reperele bunului simț. Limbajul îi este anterior omului, sau cel puțin îi este congenital”. În asemenea condiții ar fi cu totul inadecvat să se mai folosească termenul „povestire”: romanul se preface într-o „ne-

buloasă a limbajului sau a sensibilității, ceea ce e totuna”. Ni se pare însă că nu orice nebuloasă literară conține și garanția unui/unor universuri în devenire. Simpla materie verbală în mișcare browniană poate da mai întîi cititorului o senzație de vertij — și există și ameteți plăcute: dacă ne gîndim însă la o atare „plăcere” prelungită pe sute de pagini, îi vom da dreptate lui Roland Barthes, care spunea în *Le plaisir du texte*, că satisfacțiile de acest gen sînt totuși rezervate unei „elite”. Interesează mai puțin din ce fel de sibariți e compusă elita: importantă este însăși existența ei actuală pe care n-o putem considera altfel decît ca pe un simptom al unei „civilizații” care se plictisește... Unii aleși ai limbajului pot fi perfect cinstiți cu ei înșiși; dar există și destui pe care îi fascinează numai moda literară, mai puternică decît propriul talent.

Cine își ia suficientă distanță observă că proza de acest tip „realizează” — doar cu o întîrziere de o jumătate de veac — deziderate cărora le dăduse glas gruparea lirică suprarealistă, mai puțin fertilă pe tărîm epic. „Limbajul în libertate” este rudă bună cu „dicteul automat” — trebuie să subliniem totuși din nou că „poemul” cu care ar vrea să se confunde pînă la urmă „romanul neo-nou” nu poate fi asigurat numai de acest procedeu. Se discută într-adevăr despre romanul mai nou și ca despre un „roman-poem”. Formula nu e de astăzi; cel puțin Queneau a arătat încă de acum aproape patru decenii cum îl înțelege: nu e vorba de o nebuloasă, ci de un cosmos închegat, cu legi și simetrii interioare care îi dau o formă, dependentă sînt de voința creatorului, cît și — bineînțeles — de natura materială organizate. Ca urmare, personajele există, mai mult sau mai puțin conturate, arta compozițională asigură și divergibilele (cînd de „străni”) se înscriu în aria unor simboluri. Abia de aici înainte „romanul poem” își justifică numele.

De altminteri, după înșelătoarele lui Albérés, romanul mai nou pătrunde cînd e mai degrabă „sensibilizat” decît „limbaj” în libertate; tînd — la autorii remarcabili — și la forma unui dialog între ei și viață: firește, această „revenire” dă loc unei „pulsării”, apărînd unui „ritm” și opera începe să reconstituie romanul unei conștiințe care, cînd e în expansiune, cînd se „contractă” (ca la Bruno Guy-Lussac), sau Le Clézio, dar care pe înetul se definește, chiar dacă evită în continuare „eroul”.

Ideea însăși de „compoziție” repugnă însă îndeobște reprezentanților „noului roman nou”. Albérés interpretează fenomenul ca pe un fel de reflex (în cimpul artei) al schimbărilor survenite în fizica secolului nostru: de la civilizația uneltei mecanice (cărora i-ar fi corespuns odinioară organizarea atentă, minuțioasă a intrigii dramatice sau romanesti) s-a trecut la undele hertziene, raze și laser (cărora le-ar corespunde astăzi „romanul-aură”, „romanul-emisiune”, în care relațiile sînt „electrice” și „magnetice”) — și îl citează în sprijinul său pe J. P. Faye care declară în *Le récit hunique* (1967): „Particula umană nu se poate abține să producă o intermitență această emisie (= emisie de limbaj), întocmai după cum particula materială nu se poate împiedica să producă brusc granule de lumină sau unde hertziene”. Nu-i șicanăm pe Faye și Albérés pentru transpunerea mecanică a unor aspecte ale fizicii în domeniul creației artistice, ci ne întrebăm doar: să fie cu adevărat limbajul uman (și cel literar îndeosebi) o

simplă emisiune incontrolabilă? Pe scara lumii materiale, omul poate fi pus în prelungirea mineralului, dar parcă mai sînt vreo cîteva trepte intermediare... Și, mai ales, este oare partea de emisie lingvistică inconștientă și involuntară, totodată și cea mai caracteristică pentru umanitate? Oare tocmai efervescența indistinctă din adîncuri, „tropisme-le”, eventual papagalisme în vorbire definesc în modul cel mai autentic specificul uman? Ar fi absurd să negăm dialectica rațional-irațional în om și, pînă la un punct, și în limbajul său, dar chestiunea e să nu ignorăm ceea ce rămîne determinant. Cu toate că respinge orice „existențialism”, structuralismul romanesc nu presupune mai puțin o „metafizică” proprie — ba poate chiar una mai insidiosă, intrucît, nu vrea s-o admită deschis.

Ca să-i mai încurajeze pe unii neîncurajați în atractivitatea noilor romane, Albérés menționează că adesea aceste opere sînt concepute ca niște jocuri și cititorul se poate amuza alegîndu-și formula care îi convine, construindu-și adică un roman de uz propriu din prefabricatele furnizate de scriitor (mai ales dacă e și inițiat în tehnicile OULIPO). Aici însă — trecînd peste gratuitatea formalistă a produsului — satisfacția lectorului va depinde din nou de calitatea elementelor de joc pe care le va reasambla: deocamdată, Albérés sugerează să se încerce experimentul cu *Circus* al lui Maurice Roche. Bătînd monedă cu „farmecul gratuității”, cu „vorbirea eliberată de orice pragmatism”, estetica romanului foarte nou se întoarce însă la principiul destul de vechi, teoretizat încă de Kant.

Nu toată proza cea mai nouă este numai decît și propunătoare unui limbaj neconfigurat sau a unui desen abstract. Fără să mai agreeze analiza sentimentelor, ca în trecut, o parte din romancierii contemporani scriu totuși un roman al „sensibilității” libere, cu un anume „farmec” stilistic. Și la ei personajul poate tînde să se piardă în anonim, dar el continuă totuși să trăiască prin simțiri, prin reacțiile lui, exprimînd în ultimă instanță „sistemul nervos al autorului, sub formă de mit”: natura percepțiilor are deci o rezonanță simbolică. Astfel, un Fr. Nourissier pare urmări de fragilitate ființei umane, iar „tandretea” lui Robert Sabatier se îndreaptă spre cei amărîți și umiliți, cărora le lipsește „încrederea în sine”.

R. M. Albérés a încercat să strengă cumva tot mînunchiul de „noi” și să le afle eventualele surse comune. El l-a desoperit în baroc, un termen ce revine tot astăzi de obicei, în paginile volumului, ca și acela de mit. Cum însă începutul secolului al XVII-lea e produs un prim baroc european, ne-am fi putut aștepta să i se spună celui de astăzi „neo-baroc”, cu atât mai mult cu cît particula „neo” conținuă să fie în vînt. Albérés înscrie barocul din anul 70 în tradiția celui din prima jumătate a secolului nostru, cînd el luă o formă „luxuriantă” la Claude, „stilizată” și de „intrinseci centrifuge” la Gide, de „lucru și „tragi-comedie” la Cocteau. Concep-

tul alberesian de baroc apare mai larg decît pînă acum: nu mai e vorba doar de gratuități verbale, de umflarea stilistică, de „Schwulst” sau de arabescurile prețioase care aruncau atîtea vâluri peste conținutul semnificativ — și nici de jocurile spirituale ale conceptualismului — ci de o tumefiere a limbajului pînă la completa eliminare a oricărui conținut ideo-psihologic. În barocul „clasic”, imaginea era încreștată de zorzoane inutile, în barocul contemporan dispăre însăși imaginea și conglomeratele frazeologice nu prind nicăieri vreun contur stabil. Jocul cu „structurile” se menține deliberat în planul unei „geometrii obscure”.

La Robbe-Grillet, Albérés remarcă „barocul de ingeniozitate”, ca un „joc de oglinzi” (reapărent în dramaturgia ionesciană ca „lume pe dos”), iar la Claude Simon, „un baroc de abundență”; „incoerența”, „rătăcirile”, „meandrelor” sînt alte forme baroce la creatorii „noului roman”. În faza mai recentă, barocul se dezvoltă însă ca „expresie a vertijului lumii în totalitatea ei”, care nu mai este minoră ci „polivalentă”: „o întindere vibrantă, brăzdată de linii în perpetuă mișcare”. În romanul lui Le Clézio, pot fi admirate formele baroce ale confruntării dintre om și cosmos: ele ating proporții de „cataclism”, extinzîndu-se într-un fantastic ce ne trimite la stilul „science-fiction”. Revoluția tensională e prefăcută de André Pieyre de Mandiargues într-un fel de arc voltaic interior, aprins între om și trupul său — producînd un baroc de tip sensual bazat pe „efervescență” și „reamăt”, sub semnul „mindriei”.

Era cu neputință ca o încercare de sinteză de acest gen să treacă cu vederea chestiunea „realismului”. Albérés o soluționează într-un chip care nu mai surprinde de mult. El pleacă de la o opinie numai parțial justificată, aceea că astăzi, în Franța, „s-a întemeiat o artă care elimină vechea opoziție între realism și subiectivitate artistică”. Însă „opoziția” aceasta n-a fost relevantă decît excepțional, într-o vreme cînd se reținea mai mult litera decît spiritul în care „balzacienii” își exprimau năzuința spre o cît mai deplină „obiectivitate”: se încerca, la început, o contracarare a unui anume romantism de calitate indoielnică, mai apoi, exagerările aveau să eșueze în dogme de tip naturalist. Inutil să mai repetăm că nici un mare romancier n-a fost vreodată „fotograf” impasibil. Oricît de „reflectorie” în esență, arta a fost dintotdeauna subiectivă (cea mai convingătoare probă e Balzac însuși); aducerea în discuție a acestei așa zise „opoziții” reaprinde inevitabil subiectivitatea criticilor. Un realist nu reproduce nici realitatea, nici vișul; Gide, de exemplu, a înteles-o încă de pe cînd deschidea ochii asupra lumii: „există realitatea și există visele: și pe urmă există o a doua realitate” — care e tocmai aceea a visării creatoare, a ficțiunii, ce introduce și în una și în cealaltă tot felul de corecțiuni de sens și „densitate”, impuse de „secolul de a îngrosa viața”, cum explica el.

Val. PANAITESCU

CRONICA

săptămînal politic - social - cultural

colegiul de redacție:

LIVIU LEONTE, redactor șef
ANDI ANDRIEȘ, redactor șef adj.
N. BARBU, redactor șef adj.
ȘTEFAN OPREA, secretar g-ral de redacție

VASILE CONSTANTINESCU

Prezentarea grafică: VALER MITRU